

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Autoreferát k disertační práci

Analýza zvukové roviny mluvního projevu

moderátorů hlavního TV zpravodajství

Speech Quality Assessment: Analysis of TV News

Presenters' Pronunciation

Mgr. Michaela Kopečková

Studijní program: Český jazyk

Školitelka: doc. PhDr. Božena Bednaříková, Dr.

Konzultant a vedoucí práce: PhDr. Petr Pořízka, Ph.D.

Olomouc 2020

ANOTACE

Práce je zaměřena na fonetickou analýzu mluvního projevu moderátorů televizního zpravodajství na pozadí ortoepické normy češtiny, tedy na téma, jemuž se autorka věnuje dlouhodobě od pregraduálního studia v bakalářské i magisterské práci a dalších dílčích studiích a projektech.

Pro současný výzkum bylo vybráno třicet sedm moderátorů tří pořadů večerního bloku zpravodajství, konkrétně hlavního zpravodajství, sportovního zpravodajství a počasí, ze čtyř českých stanic (veřejnoprávní ČT 1 a soukromé TV Nova, TV Prima a TV Barrandov). Projevy zvolených mluvčích, jež byly v práci analyzovány, pocházejí z období březen až květen 2017.

Základním podkladem k analýze jsou teoretická východiska pro veřejný mluvený projev, problematiku zpravodajství a pozorované složky segmentální a suprasegmentální zvukové roviny, podobně zaměřené fonetické sondy a pravidla české výslovnostní normy.

Hlavním cílem práce je na základě analýzy a exaktních dat poukázat na současnou úroveň mluvního projevu profesionálních mluvčích, konkrétně porovnat moderátory dle zvolených atributů (pohlaví, stanice, typ pořadu), a postihnout zásadní problematické jevy zvukové roviny současné mluvní praxe. Dílčím cílem je pak u zvolených parametrů vypožorovat případně další jevy mající vliv na nekorektní výslovnost, např. rychlé mluvní tempo, u segmentů hláskové okolí apod. Součástí práce je také poslechový test, jenž má sloužit zejména jako komparační materiál a poskytnout zpětnou vazbu, tj. to, jak skutečně působí mluvní projevy profesionálních mluvčích na neškolené posluchače. Na základě hodnocení účastníků poslechového testu mohou být mj. vyvozeny rysy, jež jsou pro takové posluchače důležité.

V závěru práce jsou shrnuty celkové výsledky fonetické analýzy a je představeno srovnání moderátorů, jednotlivých stanic a pořadů. Dále jsou zmíněny problematické jevy detekované u zvolených mluvčích, zohledněny výsledky poslechového testu a je také vyhodnoceno, zda mohou tito moderátoři plnit úlohu řečového vzoru.

Klíčová slova: ortoepie, fonetická analýza, výslovnost, veřejný mluvený projev, řečový vzor, moderátor zpravodajství, poslechový test, segmentální rovina, suprasegmentální rovina

ABSTRACT

The thesis discusses phonetic aspects of TV news presenters' speeches in terms of the Czech language pronunciation standards, and thus elaborates on the topics discussed in author's bachelor and master theses (2011, 2014). The present analysis focuses on performances by 37 TV news presenters of three types of TV programs (evening news, sports news, weather forecast) from four TV channels (Czech Television as a public service broadcaster and Nova, Prima and Barrandov as commercial broadcasters); the data was recorded between March and May 2017. The criteria for the analysis are defined according to general studies in Czech phonetics, sources discussing stylistic norms of the genre of TV news, case studies on speech quality assessment, and the codified standards of the Czech language pronunciation.

The aim of the thesis is to describe and evaluate oral performances of TV news presenters in terms of both segmental and suprasegmental features. The analysis is based on a representative set of audio data processed in the phonetic software (Praat). The research focuses on the non-standard pronunciation features and other phonetic deviations (e.g., fast speech rate, intonation, structure of speech units) in the individual speeches which are contrasted and assessed in relation to 3 criteria: speaker's gender, TV channel, and program type. These findings are confronted with the results of a perception test that shows the assessment of TV presenters' performances by non-professional audience. The total results are used to discuss the assumption that the professional TV speakers act as the models of standard pronunciation.

Keywords: orthoepy, phonetic analysis, pronunciation, public speech, standard pronunciation model, news presenter, perception test, segmental features, suprasegmental features

OBSAH

1 ÚVOD, ZAMĚŘENÍ A CÍLE PRÁCE	1
2 METODOLOGIE ANALÝZY	5
2.1 Sledované jevy a jejich zpracování	5
3 UKÁZKA ANALÝZY SLEDOVANÝCH JEVŮ	8
3.1 Kvalita vokálů	8
3.1.1 Kvalita vokálů – vlastní analýza.....	9
3.1.2 Kvalita vokálů – hodnocení moderátorů (fonetická analýza).....	12
3.2 Členění výpovědi a realizace pauz	14
3.2.1 Členění výpovědi – vlastní analýza	15
3.2.2 Členění výpovědi – hodnocení moderátorů (fonetická analýza)	17
4 ZÁVĚR	22
5 VÝBĚR Z BIBLOGRAFIE	27
6 PŘÍLOHA 1 (Ukázka Přílohy 87 – hodnocení v rámci poslechového testu)	32
7 ODBORNÝ ŽIVOTOPIS	34
8 PUBLIKAČNÍ ČINNOST	36

1 ÚVOD, ZAMĚŘENÍ A CÍLE PRÁCE

Hlavní televizní zpravodajství patří k nejvýznamnějším mediálním žánrům, jelikož zprostředkovává události z celého světa, a to nejen obecné, ale také sportovní a informace o počasí. Jeho primárním úkolem je předat publiku informace objektivně a neutrálně, proto je tento žánr předmětem mnoha studií různých oborů, mezi něž patří sociologie, politologie a také lingvistika, jelikož korektní užívání jazyka mj. přispívá k požadované nestrannosti tohoto mediálního odvětví. Na jazyk zpravodajství můžeme nahlížet z několika úhlů, např. z hlediska jeho pragmatické stránky, obsahu, struktury, vztahu mezi obrazem a zvukem, užívaného lexika apod. Jednou z újeji pojatých složek zpravodajství je pak samotný mluvní projev moderátorů, který by měl být především kultivovaný a pro diváky srozumitelný bez větších obtíží. Analýza mluvního projevu moderátorů zpravodajství s ohledem na platnou ortoepickou normu češtiny je předmětem i mé disertační práce.

K fonetické analýze mluvního projevu moderátorů hlavního televizního zpravodajství mě vedly četné odborné diskuze na téma *řečový vzor*, sondy zabývající se komplexněji zvukovou rovinou (tedy realizací segmentů i jevy prozodické roviny) a dílčí studie zaměřené na konkrétní složky projevu (např. akustické analýzy vokálů, problematika redukce konsonantů, zkoumání řečového tempa atd.). Rovněž vycházím z vlastního dlouhodobého výzkumu, neboť tématem mluvních vzorů ve zpravodajství se soustavně zabývám již v bakalářské i magisterské práci (2011, 2014) a v dalších újeji zaměřených studiích (Kopečková, 2016; Pořízka – Kopečková, 2018) a projektech (např. IGA_FF_2020_021 – *Akustická analýza vokálů a konsonantů v mluvním projevu profesionálních mluvčích*).

Disertační práce v mnohém navazuje na můj předchozí výzkum, ale v několika ohledech se liší. Především jsem ve srovnání se mou bakalářskou a magisterskou prací rozšířila počet i typ sledovaných mluvčích a televizních stanic. Analyzováno je v této práci celkem 37 osob (devatenáct žen a osmnáct mužů), kteří jsou moderátory tří typů televizního zpravodajství – hlavního zpravodajství, sportovního zpravodajství a počasí. Zvoleny byly čtyři stanice, na nichž pravidelně probíhá hlavní večerní zpravodajství: veřejnoprávní ČT 1 a komerční TV Nova, TV Prima a TV Barrandov. V rámci fonetické analýzy sleduji jevy roviny segmentální (vokalistická kvalita a kvantita, realizace rázu, redukce konsonantů, artikulační asimilace a řečové vady) a suprasegmentální (slovní přízvuk, frázování, intonace a mluvní tempo). Ve srovnání

s vlastním předchozím výzkumem nově při hodnocení zohledňuji kromě jednotlivých mluvčích i tři jejich atributy – pohlaví, příslušnost k televizní stanici a typ pořadu – a zároveň se snažím postihnout nejčastější, případně specifické problémy složek zvukové roviny, např. nejčastěji redukovaný konsonant, pozice a okolnosti nevhodně realizovaných pauz apod. Součástí hodnocení mluvního projevu zvolených moderátorů je také poslechový test, jehož se zúčastnili studenti prvního ročníku oboru Česká filologie na Katedře bohemistiky FF UP v Olomouci a který má sloužit především jako komparační materiál k vlastní analýze.

Vzhledem k uvedeným odlišnostem při výběru mluvčích i v přístupu k práci se ve srovnání s bakalářskou a magisterskou prací změnily zejména hlavní cíle výzkumu. V této disertační práci se tedy nezaměřuji výlučně na hodnocení mluvního projevu zvolených moderátorů na pozadí ortoepické normy češtiny a na okolnost, jak tito mluvčí plní úlohu řečového vzoru, ale vytyčuji si následující hlavní cíle:

- popsat současný stav mluvního projevu profesionálních mluvčích, kteří se denně objevují na televizních obrazovkách;
- v rámci sledovaných jevů porovnat mluvčí na základě zvolených atributů (pohlaví, televizní stanice a typ pořadu) a zjistit možný vliv těchto faktorů na projev moderátorů;
- na základě fonetické analýzy postihnout problematické jevy obecně, případně zjistit, zda a jakým způsobem se v rámci jednotlivých jevů vyskytují další dílčí nedostatky v projevu.

Dílčí cíle jsou zaměřeny praktičtěji a v mnohém souvisejí s výše uvedenými cíli hlavními. S ohledem na výsledky práce je předmětem analýzy:

- určit, kteří moderátoři mohou s ohledem na pravidla spisovné výslovnosti plnit úlohu řečového vzoru;
- srovnat výsledná hodnocení jevů dle zvolených atributů a zjistit případné rozdíly mezi nimi;
- srovnat výsledky fonetické analýzy s hodnocením v rámci poslechového testu a snažit se zdůvodnit případné rozdíly;
- porovnat současnou analýzu s podobně zaměřenými sondami;
- v budoucnu na základě výsledků připravit praktický materiál ve formě příručky k nácviku výslovnosti pro profesionální mluvčí.

Jelikož se tématem dlouhodobě zabývám, přistupuji k současné práci s určitými předpoklady:

- U většiny sledovaných složek bude pravděpodobně docházet k výslovnostním odchylkám a výsledky budou z větší části potvrzovat dosavadní studie.
- Jevy segmentální roviny budou pro mluvčí při realizaci problematičtější (např. pravidelný výskyt redukce konsonantů, oslabená artikulace vokálů apod.).
- Typ pořadu může mít vliv na úroveň mluvního projevu, např. projev moderátorů sportovního zpravodajství může být rychlejší – podobně jak je tomu u sportovních komentátorů dle analýzy J. Bartoška (1991), v níž hlasatelé dosahovali hodnot až 6,67 sl/s –, a může se tak u nich vyskytovat více odchylek od korektní výslovnosti.
- Úroveň projevu mluvčích bude pravděpodobně ovlivněna příslušností k televizní stanici. Lze očekávat, že na veřejnoprávní stanici ČT bude požadavek na dodržování ortoepické normy striktnější než u komerčních stanic.
- Výsledky poslechového testu se nemusejí shodovat s výsledky fonetické analýzy. Účastníci mohou mít tendenci hodnotit častěji suprasegmentální rovinu, jak bylo doloženo i v mé magisterské práci (2014).

Práce je standardně rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části nejdříve pojednávám o úloze a hodnotách veřejného mluveného projevu, přičemž se zaměřuji zejména na zvukovou rovinu jazyka. Dále se věnuji problematice televizního zpravodajství a shrnuji obecné požadavky na tento žánr i konkrétní jazykové požadavky kladené na moderátory. V této části mj. představuji dosavadní ortoepické příručky a zdůrazňuji, že profesionální mluvčí by měli pravidla korektní výslovnosti považovat za závazná.

Obsahově nejrozsáhlejší je poslední kapitola teoretické části, v níž uvádím teoretická východiska pro jednotlivé sledované jevy (více v metodologii v kapitole 2) a doplňuji je o poznatky ze současných podobně zaměřených sond. Zmiňuji zde především výsledky výzkumů Janíkové (2001) a Janouškové – Veroňkové (2008), jež sledují rovněž jevy segmentální i suprasegmentální roviny v mluvním projevu

moderátorů zpravodajství, a rovněž výsledky vlastní dílčí analýzy. V rámci každé podkapitoly (sledovaného jevu) prezentuji základní pravidla ortoepie i přehled eventuálních nedostatků ve výslovnosti, jež se mohou v nynější analýze objevit.

V praktické části podrobněji popisuji zaměření a metodologii (hlavní zásady viz níže v kapitole 2) vlastní fonetické analýzy i poslechového testu, přičemž stručně představuji výsledky podobných výzkumů (Janíková, 2001; Janoušková – Veroňková, 2008; Kopečková, 2011; Kopečková, 2014). V další kapitole této části uvádím výsledky vlastního výzkumu a srovnávám moderátory jednotlivě i dle zvolených atributů. V závěrečné kapitole praktické části představuji konečné hodnocení, jež také komparuji s poslechovým testem, a komentuji mluvní projev sledovaných mluvčích na základě vlastních poznatků.

V závěru shrnuji dílčí výsledky výzkumu, komentuji a hodnotím přínos práce, zejména s ohledem na zvolené cíle a předpoklady, ale také na své možné budoucí zaměření a studie, jež mohou z této komplexní analýzy vycházet.

2 METODOLOGIE ANALÝZY

V této kapitole stručně shrnuji metodologii k analýze v disertační práci. Uvádím zde informace o přípravě materiálu a výběru mluvčích, v podkapitole 2.1 pak představuji klasifikaci sledovaných jevů obecně. Níže v kapitole 3 uvádím část průběhu analýzy a výsledné hodnocení moderátorů v rámci dvou vybraných jevů, konkrétně kvality vokálů a členění výpovědi.

Základní materiál k analýze tvořily šestiminutové audio nahrávky mluvního projevu 37 moderátorů (z toho 19 žen a 18 mužů)¹ televizního zpravodajství veřejnoprávní stanice ČT 1 a soukromých stanic TV Nova, TV Prima a TV Barrandov, přičemž byly v případě možnosti zahrnuty tři typy pořadů: hlavní zpravodajství (všechny stanice), sportovní zpravodajství (ČT 1 a TV Nova) a počasí (ČT 1, TV Nova, TV Barrandov). Záznamy jsem pořizovala v období březen až květen 2017. Cílem bylo vybrat v tomto období šest relací pro každého moderátora: vždy jednu v první polovině měsíce, další v jeho druhé polovině atd. Z každé relace pak byla vystřižena jedna minuta projevu. Tyto zpracované nahrávky jsem následně ortograficky transkribovala pro každého mluvčího zvlášť a využívala je zejména k záznamu jednotlivých sledovaných jevů. Pro demonstraci příkladů v disertační práci jsem pak využívala fonetickou transkripci s využitím znaků mezinárodní fonetické abecedy IPA².

2.1 Sledované jevy a jejich zpracování

Pro analýzu byly vybrány jevy segmentální a suprasegmentální roviny, konkrétně:

- segmentální rovina – kvalita vokálů, kvantita vokálů, redukce konsonantů, redukce rázu a řečové vady;
- suprasegmentální rovina – slovní přízvuk (takty s vokalizovanou prepozicí), členění výpovědi (zejména realizace pauzy), intonace a mluvní tempo.

¹ Výběr moderátorů neprobíhal rovnoměrně tak, aby byl z každé stanice zastoupen stejný počet mluvčích, ale tím způsobem, že byli do analýzy vždy zahrnuti všichni moderátoři daného pořadu dané televizní stanice, kteří ve vybraném období uváděli zpravodajství. V hodnocení zohledňuji různý počet moderátorů pořadu či stanice tak, že výsledné množství výskytu chybné realizace jevu je vždy zprůměrováno na jednoho moderátora.

² <http://www.internationalphoneticalphabet.org/>

Vybrané jevy byly pozorovány odděleně a zpracovávány částečně percepčně a poté exaktně, zejména s pomocí softwaru Praat³ a číselných údajů (např. počty redukovaných konsonantů, nerealizovaného rázu). Pro doložení pozorovaného jevu přímo v práci jsem vygenerovala oscilogramy (např. redukce rázu, melodické kontury v intonaci). Pro každý sledovaný jev s výjimkou vokálů byl zjištěn počet chybných realizací. Tyto hodnoty následně sloužily ke komparaci jednotlivých pohlaví, TV stanic a typu zpravodajství. Všechna absolutní data i průměrné hodnoty doplňuje směrodatná odchylka, také je vždy zohledněn různý počet moderátorů (zejména v případě typu zpravodajství), výpočet byl tedy vždy proveden i s ohledem na jednoho moderátora.

V rámci dílčích sledovaných jevů jsem na základě výsledků fonetické analýzy hodnotila jednotlivé moderátory podle toho, zda v daném jevu chybují/nechybují, popř. jak často se chybná realizace vyskytuje. Zvolila jsem klasifikační škálu: -2, -1, 0, +1, +2, kde -2 = velmi špatný mluvčí, +2 = velmi dobrý mluvčí. V případě potřeby jsem hodnocení ještě zpřesnila použitím šipek, např. 0 → (*lepší průměrný mluvčí*). Klasifikace slouží zejména k závěrečnému posouzení úrovně mluvního projevu moderátorů, k porovnání na základě zvolených atributů (pohlaví, televizní stanice a typ pořadu) a také ke srovnání s poslechovým testem⁴ (výsledky poslechového testu uvádím pro ukázkou v Příloze 1).

Struktura hodnocení v analytické části práce je u každého sledovaného jevu podobná: v první části obecněji popisuji pozorovaný jev na základě výsledků současných dílčích sond, uvádím možné důvody, kdy je realizace hodnocena jako chybná/neadekvátní apod. Dále prezentuji výsledky vlastní analýzy obecně a s ohledem na zvolené atributy, které doplňuji o číselná data a grafy. V poslední části kapitoly uvádím výsledné hodnocení jednotlivých moderátorů (viz výše zmíněnou klasifikaci s využitím bodovací škály a šipek) na základě zjištěných dat s komentářem, ukázkami dalších možných tendencí (např. výraznější krácení vokálů), specifiky některých moderátorů a konkrétními příklady demonstrujícími výsledky analýzy.

³ <https://www.fon.hum.uva.nl/praat/>

⁴ Poslechového testu se účastnili studenti prvního ročníku bohemistiky na KBH FF UP v Olomouci. Ti měli na základě percepce moderátory ohodnotit s využitím bodovací škály -2, -1, 0, +1, +2 a měli možnost hodnocení odůvodnit krátkým komentářem. Poslechový test pak sloužil zejména jako komparační materiál k výsledkům fonetické sondy, ale klasifikace a komentáře studentů byly často využity i v rámci jednotlivých sledovaných jevů. Komentáře k jednotlivým moderátorům, již byli ve fonetické analýze hůře hodnoceni, např. dokládaly, že častá redukce konsonantů či rázu může mít vliv na srozumitelnost a kultivovanost projevu.

K vlastnímu hodnocení jednotlivých mluvčích na základě analýzy téměř vždy připojuji poznámku o možném vlivu mluvního tempa a případně stručně představuji subjektivní hodnocení účastníků poslechového testu, které může doplňovat mé výsledky.

Vzhledem k charakteru práce uvádím pouze absolutní hodnoty a nezohledňuji počet výskytu všech situací, kde ke sledovanému jevu v rámci celého projevu dochází (např. počet všech konsonantů *l* v rámci všech projevů hodnocených mluvčích). Také analyzuji

u jednotlivých jevů především ty vlastnosti, na jejichž základě lze mluvčí ohodnotit v souvislosti s ortoepickou normou češtiny, porovnat je dle zvolených atributů a případně postihnout určité tendence (např. jakým způsobem dochází k posunutí slovního přízvuku v rámci taktu, které konsonanty jsou nejčastěji redukovány).

Výzkum reflektuje skutečnost, že každý jev lze dále detailně zkoumat a rozpracovat, např. do analýzy vokalické kvality i kvantity je možné zahrnout další atributy (pozice vokálu ve slově, struktura slabiky apod.), při sledování redukce konsonantů a rázu vyjádřit poměr chybovosti vzhledem ke všem výskytům pozorovaného konsonantu v rámci celkového projevu mluvčích atd. Na podrobnější zpracování jevů tak v práci upozorňuji, ale do analýzy tato data přímo nezahrnuji mj. s ohledem na téma práce, jež si neklade za cíl zevrubně rozpracovat dílčí řečové složky, ale komplexně postihnout úroveň výslovnosti v celkovém mluvním projevu. Podrobnější výsledky a zjištěné tendence mohou zejména sloužit jako východisko pro budoucí komplexní či dílčí studie.

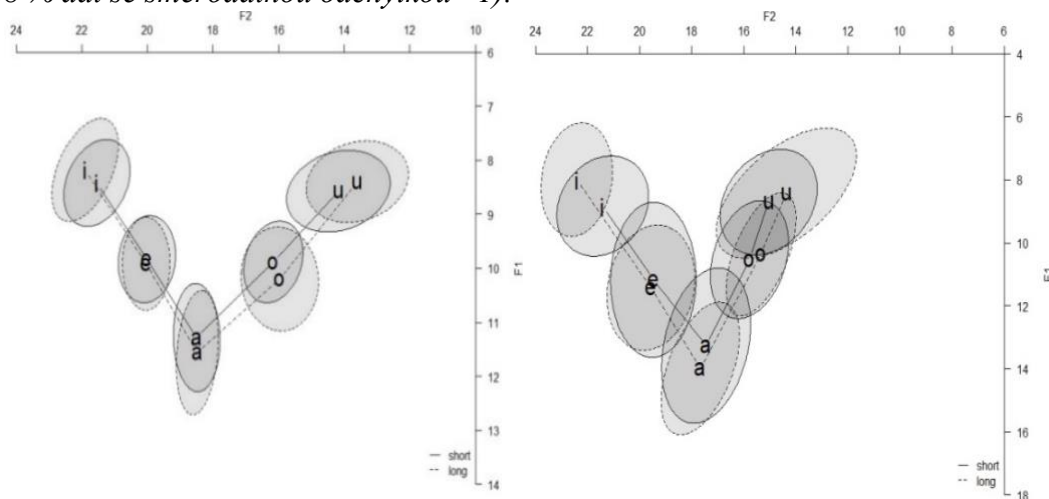
3 UKÁZKA ANALÝZY SLEDOVANÝCH JEVŮ

3.1 Kvalita vokálů

U profesionálních mluvčích, v tomto případě moderátorů zpravodajství, se z hlediska kvality vokálů předpokládá precizní artikulace a zřetelné oddělování jednotlivých vokálů, frekvenční pásma formantů F1 a F2 u jednotlivých vokálů by měla být odlišena, tj. neměla by se překrývat.

Současné studie naznačují, že v posledních desetiletích dochází k tzv. centralizaci vokálů, jejímž následkem je i redukováná až nedbalá artikulace vedoucí k možnému nepochopení. Pro porovnání se svou analýzou uvádím výsledky sondy (Grafy 1 a 2), v níž sledujeme posun vokalické artikulace u moderátorů Českého (resp. Československého) rozhlasu v obdobích 1970–1989 a 1990–2010 v rámci dlouhodobého výzkumu (Kopečková, 2014; Kopečková, 2016a; Pořízka – Kopečková, 2018a, 2018b). Zmíněná sonda dokládá mj. tendenci k nežádoucí centralizaci vokálů.

Graf 1 a 2 – Vývoj artikulace vokálů mluvčích Československého (resp. Českého) rozhlasu v období 1970–1989 (obrázek vlevo, dataset Naki1) a v letech 1990–2010 (obrázek vpravo, dataset Naki2); plná čára u elipsy zobrazuje krátký vokál, přerušovaná vokál dlouhý.⁵ Data jsou uvedena v jednotkách ERB (elipsy zahrnují 68 % dat se směrodatnou odchylkou ± 1).

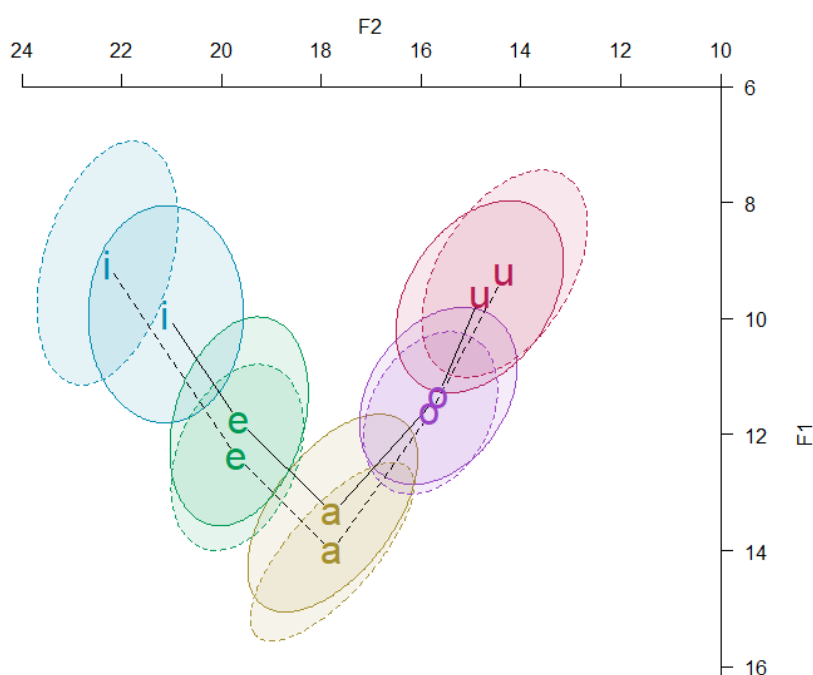
⁵ Vizualizace znázorňují výsledky zmíněných studií (zejména Pořízka – Kopečková, 2018a; 2018b) a jsou doplněny o další data, jež byla prezentována na konferenci 14th Annual Meeting of the Slavic Linguistics Society, 2019. Databáze NAKI – ČRo je archiv mluvených zpravodajských a publicistických pořadů Českého (resp. Československého) rozhlasu. Dataset Naki1 zahrnuje mluvený projev deseti moderátorů (pěti žen a pěti mužů) z období 1970–1989, dataset Naki2 dalších deseti moderátorů z let 1990–2010.

3.1.1 Kvalita vokálů – vlastní analýza

Vokální kvalita je pro mnohé analyzované mluvčí spíše problematickým jevem a její hodnocení má značný vliv na výslednou klasifikaci jejich mluvního projevu. Podobně jako v předchozích sondách se objevuje artikulace redukováná a dochází k centralizaci vokálů. Typické pro současné mluvčí jsou tzv. otevřené vokály, zejména přední.

Výsledky všech 37 mluvčích⁶ (Graf 3) v určité míře odpovídají hodnocení vokální artikulace, jež zobrazuje výše Graf 2, tj. tendence k částečnému prolínání formantových pásem a následná centralizace vokálů.

Graf 3 – Vokální artikulace všech sledovaných moderátorů s ohledem na krátké a dlouhé vokály; plná čára zobrazuje vokály krátké, přerušovaná dlouhé. Hodnoty jsou uvedeny v jednotkách ERB (elipsy zahrnují 68 % dat se směrodatnou odchylkou ± 1).

V grafu můžeme sledovat mírné prolínání předních krátkých vokálů *e*, *i* a častější prolínání formantového pásma zadního vokálu *o* s pásmem rovněž zadního vokálu *u*, ale i středního vokálu *a*. V případě dlouhých vokálů dochází k pronikání frekvenčních pásem pouze mírně u zadních vokálů. Vizualizace také dokládá v teoretické části

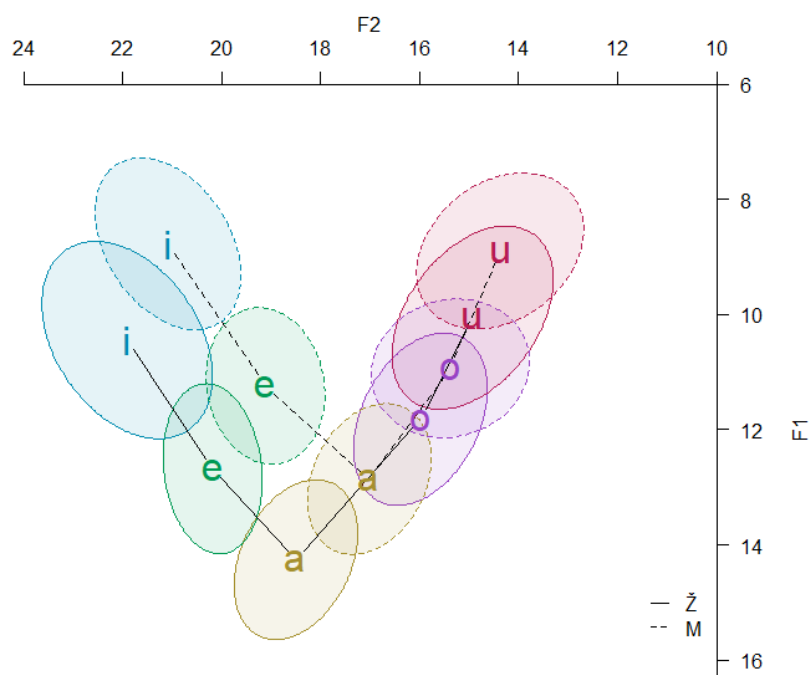
⁶ Pro analýzu vokální kvality všech zvolených mluvčích bylo naměřeno 3 186 vokálů.

zmíněnou tendenci k odlišování artikulace vysokých vokálů *i*, *í*, kdy jeho dlouhá varianta má vyšší hodnoty F2 a nižší hodnoty F1 než varianta krátká.

Celková analýza tedy částečně potvrzuje diskutovanou tendenci k centralizaci vokálů *i* tzv. dvojí výslovnosti českých předních vysokých vokálů *i*, *í*.

Následující graf (Graf 4) zobrazuje vokalickou artikulaci **dle atributu pohlaví**. Lze v něm pozorovat odlišná formantová pásma pro mužské a ženské mluvčí. Zpravidla se uvádí, že hodnoty F1 a F2 jsou u ženských mluvčích asi o 15 % vyšší než u mužů (Skarnitzl – Volín, 2012). Tab. 1 pak představuje konkrétní formantové hodnoty v psychoakustických jednotkách ERB a poměr mezi nimi pro obě pohlaví.

Graf 4 – Vokalická artikulace sledovaných moderátorů dle atributu pohlaví (zahrnuty jsou krátké i dlouhé vokály); plná čára zobrazuje artikulaci žen, přerušovaná muži. Hodnoty jsou uvedeny v jednotkách ERB (elipsy zahrnují 68 % dat se směrodatnou odchylkou ± 1).

Jak ukazuje graf i konkrétní hodnoty v tabulce, u žen můžeme pozorovat u formantu F1 hodnoty vyšší v průměru asi o 12,3 %, přičemž k většímu rozdílu dochází u předních vysokých vokálů *i*, *í*, k menšímu pak u zadních středových vokálů *o*, *ó*. V případě hodnoty F2 činí rozdíl průměrně asi 5,1 %, vyšší hodnoty můžeme zaznamenat pouze u nízkého vokálu *a*, *á*. Vokalická artikulace sledovaných moderátorů se v rámci pohlaví tedy liší pouze v hodnotách formantu F1.

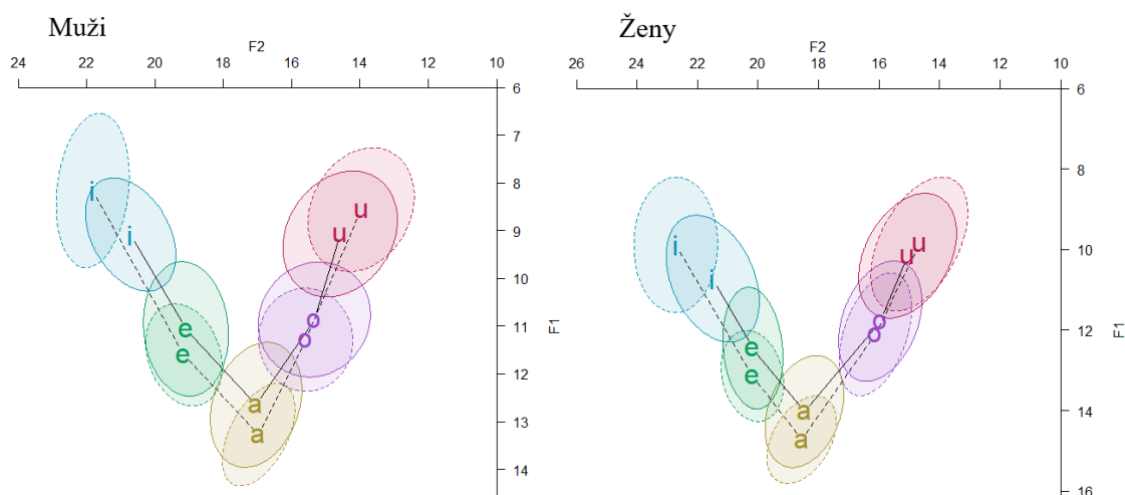
Tab. 1 – Hodnoty formantů F1 a F2 (v jednotkách ERB) pro mužské a ženské mluvčí a poměrné vyjádření rozdílu.

Pohlaví	Hodnoty	A	Á	E	É	I	Í	O	Ó	U	Ú
Muži	F1 ERB	12,7	13,3	11,1	11,6	9,1	8,2	10,7	11,3	9,1	8,6
	F2 ERB	17	16,9	19,1	19,2	20,7	21,9	15,3	15,6	14,6	13,9
Ženy	F1 ERB	14	14,7	12,5	13,1	10,7	9,9	11,8	12,1	10,2	9,9
	F2 ERB	18,5	18,6	20,2	20,2	21,5	22,7	15,9	16,1	15,1	14,7
Poměr F1 a F2	F1(Ž) : F1(M)	1,11	1,11	1,13	1,13	1,18	1,21	1,1	1,07	1,12	1,15
	F2(Ž) : F2(M)	1,08	1,09	1,06	1,05	1,04	1,04	1,04	1,03	1,03	1,05

U obou pohlaví lze sledovat prolínání formantových pásem jednotlivých vokálů. Konkrétně u mužů vzniká mírný překryv mezi středním vokálem *a*, *á* a zadním středovým vokálem *o*, *ó* a také mezi zadním středovým vokálem *o*, *ó* a vysokým vokálem *u*, *ú*. U žen dochází k častějšímu prolínání pásem zadních vokálů *o*, *ó* a *u*, *ú*. Dále se mírně překrývají pásma předních vokálů *e*, *é* a *i*, *í*.

Pro přesnější porovnání mluvčích na základě atributu pohlaví také srovnávám artikulaci dlouhých a krátkých vokálů (Grafy 5 a 6).

Graf 5 a 6 – Vokální artikulace sledovaných moderátorů dle atributu pohlaví s ohledem na krátké a dlouhé vokály (vlevo – muži, vpravo – ženy); plná čára zobrazuje krátké vokály, přerušovaná dlouhé. Hodnoty jsou uvedeny v jednotkách ERB (elipsy zahrnují 68 % dat se směrodatnou odchylkou ± 1).

U obou pohlaví je patrné, že krátké varianty vokálů *a*, *e* jsou artikulačně méně stabilní než jejich dlouhé varianty *á*, *é*. V případě žen pak dochází k mírnému prolínání frekvenčního pásma vokálu *e* s vokálem *i*, u mužů pak pásma vokálu *a* s vokálem *o*, jak už bylo zmíněno výše.

Také je možno pozorovat, že u mužů i žen se realizuje dvojí výslovnost vysokých předních vokálů *i*, *í*, přičemž u mužů je tento rozdíl větší (vokály se od sebe liší téměř ze dvou třetin), zatímco u žen se krátká a dlouhá varianta překrývají téměř z poloviny.

3.1.2 Kvalita vokálů – hodnocení moderátorů (fonetická analýza)

Tato podkapitola prezentuje hodnocení jednotlivých moderátorů. K tabulce s klasifikací (Tab. 2) připojuji krátký komentář a příklady vokalických trojúhelníků lepších a horších mluvčích. Vokalické trojúhelníky zobrazují krátké i dlouhé vokály a jsou uvedeny v jednotkách ERB. Veškeré vizualizace trojúhelníků jednotlivých moderátorů v jednotkách ERB i Hz tvoří součást Příloh.

Jak jsem již naznačila při obecném hodnocení mluvčích v předchozí podkapitole, artikulace vokálů z hlediska kvality má velký vliv na celkovou klasifikaci moderátorů, jelikož se u některých z nich vyskytují nežádoucí jevy. Mezi nejčastější patří otevřená výslovnost zejména předních krátkých vokálů. Vokály mají tendenci splývat zejména na ose F2, proto může z hlediska percepce posluchač místo vokálu *e* slyšet vokál *a*, místo vokálu *i* pak vokál *e*. Otevřené vokály jsou ortoepicky nepřipustné, pro některé posluchače mohou být dokonce příznakové až rušivé. Jako příklad uvádím vokalický trojúhelník Lucie Borhyové, moderátorky hlavního zpravodajství TV Nova (Graf 7), u níž lze pozorovat nejen samotné sbližování artikulace středního a předních vokálů, ale i jejich výraznější oddálení od vokálů zadních.

Dalším zásadním problémem u některých moderátorů je již několikrát zmíněná centralizace vokálů. Při posuzování jednotlivých mluvčích bylo oslabování vokalické artikulace jedním z hlavních kritérií. K menší či větší redukci vokálů, která nepříznivě ovlivňuje celkový mluvní projev, jenž by se mohl stát méně srozumitelným, pro posluchače až nedbalým, dochází u většiny moderátorů. Oslabenou artikulaci vokálů vnímali i účastníci poslechového testu, kteří tuto tendenci většinou klasifikovali jako tzv. polykání vokálů a redukci vokálů z hlediska kvality považovali za rušivý jev, který měl vliv i na jejich celkové hodnocení moderátora.

Dalším sledovaným parametrem byl rozdíl mezi artikulací krátkých a dlouhých vokálů. U některých konkrétních moderátorů tyto rozdíly pozoruji. Navzdory různým pozicím a hláskovému okolí mají dlouhé vokály ve srovnání s krátkými tendenci k větší stabilitě.

Tab. 2 – *Hodnocení moderátorů na základě vokální artikulace z hlediska kvality vokálů. Mluvčí jsou u jednotlivých hodnocení seřazeni dle televizní stanice, typu pořadu a následně abecedy.*

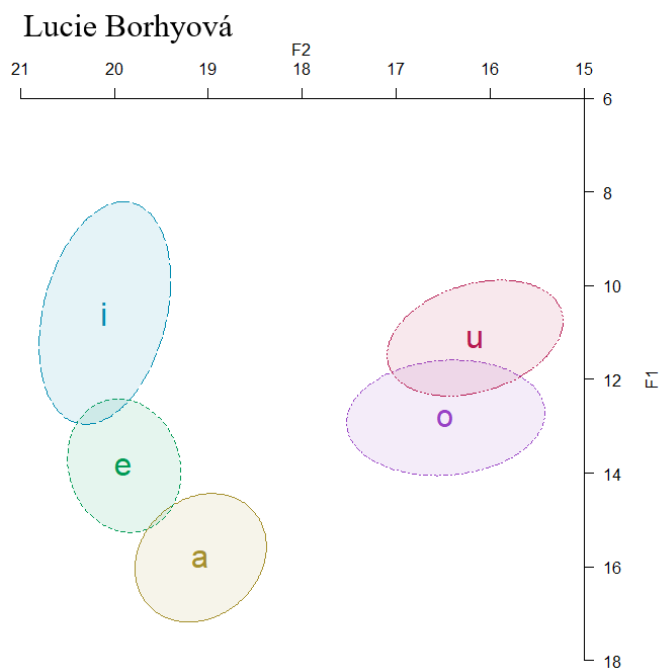
Hodnocení – kvalita vokálů	Moderátor (Stanice/Pořad)					
+2	DPis (CT/Hla)	KDol (Pri/Hla)				
← +2	MAug (CT/Hla)					
+1 →	PPre (Bar/Hla)	RSeb (Pri/Hla)				
+1	TMik (CT/Poc)	THau (Pri/Hla)				
← +1	AHem (Bar/Poc)	MDol (Bar/Poc)	SDuch (Bar/Poc)	TJan (Nov/Poc)		
0 →	AMyn (Bar/Hla)	PPse (Bar/Hla)	IPuh (Nov/Spo)			
0	MVan (Bar/Hla)	GKra (Pri/Hla)	KKlo (Nov/Hla)			
← 0	JZel (CT/Hla)	BCer (CT/Spo)	AZar (CT/Poc)	KFan (Bar/Hla)	TKas (Pri/Hla)	KNem (Nov/Poc)
-1	MKub (CT/Hla)	RHni (Bar/Hla)	Kvor (Pri/Hla)	MPou (Nov/Hla)	PSvo (Nov/Hla)	
← -1	PVich (CT/Spo)	PSuch (Nov/Hla)				
-2	VBer (CT/Spo)	PKar (CT/Poc)	RKor (Nov/Hla)	SSok (Nov/Spo)		
← -2	MZak (CT/Poc)	LBor (Nov/Hla)	MCer (Nov/Spo)			

Jak dokládají uvedené grafy (3–7), mé komentáře a celkové hodnocení jednotlivých mluvčích na základě fonetické analýzy, lze artikulaci vokálů z hlediska kvality označit u většiny moderátorů za problematický jev. V případě hůře klasifikovaných moderátorů (hodnocení -1 a horší) je možná souvislost s rychlým tempem, jelikož u devíti ze čtrnácti těchto mluvčích bylo detekováno rychlejší či výrazně rychlé mluvní tempo (tj. v hodnotách nad 5,75 sl/s).

Otevřená výslovnost i centralizace vokálů jsou u profesionálních mluvčích z hlediska ortoepie nežádoucí, mohou znesnadnit porozumění a v případě otevřených

vokálů mohou někteří posluchači výslovnost hodnotit jako příznakovou, čímž tedy dochází k narušení i požadované neutrality zpravodajství⁷.

Graf 7 – *Vokální trojúhelník krátkých i dlouhých vokálů Lucie Borhyové. Frekvenční pásma středního a předních vokálů se prolínají, zejména na ose F2. Hodnoty jsou uvedeny v jednotkách ERB (elipsy zahrnují 68 % dat se směrodatnou odchylkou ± 1).*

3.2 Členění výpovědi a realizace pauz

Členění výpovědi je jedním z nejdůležitějších jevů v promluvě moderátorů. Pojí se s realizací pauz a důrazy a má velký vliv nejen na samotné porozumění, ale také na logičnost výpovědí. Pakliže se mluvčí v této složce dopouští nestandardního projevu, jsou tyto odchylky schopni detekovat dokonce i běžní posluchači, a to zejména z důvodu nápadných pauz a důrazů, které mohou být mnohdy až rušivé. Tento fakt dokládají mj. i dřívější poslechové testy, v nichž převládají komentáře typu *rychlé tempo bez vhodného členění, monotónnost, přehnané důrazy, nelogicky umístěné nádechy* apod. (Janoušková – Veroňková, 2008). Za silně rušivou, pro některé

⁷ Neutralitě ve zpravodajství se podrobněji věnuje např. J. Westerstahl (1983), jenž obecně představuje zásady informační kvality. Za zásadní hodnotové faktory považuje faktičnost a nestrannost.

posluchače až expresivní⁸, můžeme pak pokládat tzv. rytimizaci, kdy mluvčí vkládá pauzy mezi jednotlivá (popř. ještě dynamicky zdůrazněná) slova, a jeho výpověď tak působí trhaně, až agresivně.

Na nelogické i časté důrazy na slova, nevhodné vkládání pauz, vliv rychlého mluvního tempa, nesprávnou práci s dechem u delších výpovědních úseků a nežádoucí rytimizaci upozorňuji i ve svých předchozích výzkumech (Kopečková, 2011; Kopečková, 2014).

3.2.1 Členění výpovědi – vlastní analýza

K nesprávnému členění (resp. vkládání pauz) dochází bez ohledu na příčinu⁹ u moderátorů relativně často. Celková hodnota počtu nekorektního frázování s ohledem na všech 37 moderátorů v rámci celého projevu je 549, tj. průměrně téměř patnáct chyb na jednoho moderátora. V případě jednotlivých mluvčích dochází k výrazným rozdílům, celková klasifikace moderátorů je tedy na základě tohoto jevu těmito výsledky ovlivněna. Členění výpovědi tak lze hodnotit jako problematickou složku řečového projevu.

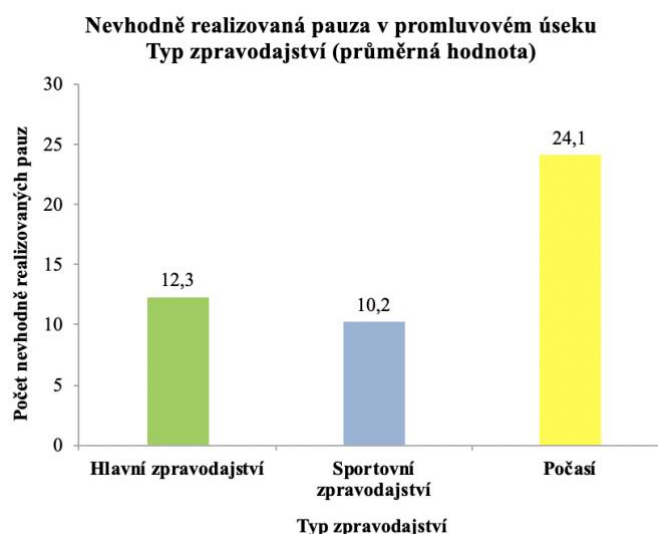
Pro ukázkou představuji srovnání moderátorů dle atributu **typ pořadu**. Graf 8 zobrazuje průměrné hodnoty nesprávně realizovaných pauz s ohledem na typ pořadu a mj. ukazuje, že největší podíl mají moderátoři počasí, již realizují pauzy chybně asi dvakrát častěji než moderátoři hlavního a sportovního zpravodajství.

Nejčastější příčinou nevhodně realizované pauzy je v případě zmíněných moderátorů počasí realizovaný nádech (viz Tab. 3), až poté následuje pauza před jádrem, která byla v případě sledování dalších atributů nejfrekventovanější. Je třeba podotknout, že v případě moderátorů počasí s výjimkou TV Barrandov se jedná o mluvčí s rychlým mluvním tempem (5,75 sl/s a výše), někdy až v hodnotách kolem 6 sl/s. V tomto případě tedy může mít na jev vliv i mluvní tempo, což u ostatních atributů nebylo tak jednoznačné.

⁸ Expresivitou ve zvukové rovině u moderátorů televizního zpravodajství jsem se podrobněji zabývala v rámci projektu IGA_FF_2018_030 (FF UP v Olomouci) – *Jazyková expresivita v hlavních zpravodajských relacích celoplošných televizních stanic*.

⁹ Sledovala jsem 4 možnosti nevhodné/rušivé realizace pauzy – před jádrem výpovědi, nádech, před důrazem / po důrazu, jiný důvod.

Graf 8 – Srovnání počtu chybných realizací pauzy na základě atributu typ pořadu. V grafu jsou uvedeny průměrné hodnoty chybného frázování s ohledem na jednoho moderátora v rámci šestiminutového projevu.

Tab. 3 – Srovnání počtu chybných realizací pauzy na základě pozice nebo okolností (nádech, jiný důvod) v promluvě dle atributu typ pořadu. V tabulce jsou uvedeny absolutní i průměrné hodnoty počtu chybné realizace pauzy v rámci celkového projevu mluvčích a směrodatná odchylka.

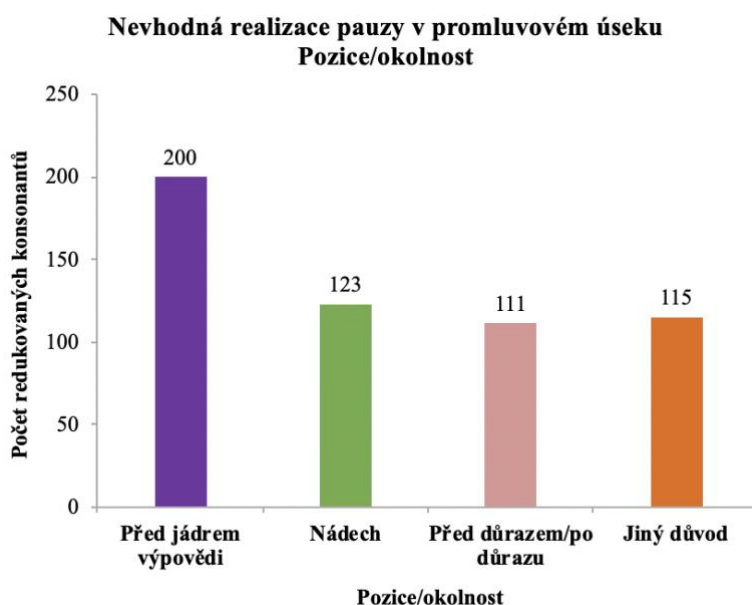
Nevhodně realizované pauzy dle pozice/okolností – typ pořadu				
	Pozice/Okolnost	Počet pauz	SMODCH	Průměr (moderátor)
HLAVNÍ	Před jádrem	99	5,14	4,5
	Nádech	31	2,77	0,4
	Před důrazem/Po důrazu	74	4,51	3,4
	Jiný důvod	65	4,47	2,9
SPORTOVNÍ	Před jádrem	37	8,35	6,2
	Nádech	5	1,17	0,8
	Před důrazem/Po důrazu	12	2,89	2
	Jiný důvod	7	1,17	1,2
POČASÍ	Před jádrem	64	5,28	7,1
	Nádech	87	10,28	9,7
	Před důrazem/Po důrazu	25	3,93	2,8
	Jiný důvod	41	6,88	4,6

Z uvedených výsledků je zřejmé, že rozdíly jsou u mluvčích v členění výrazné nejen z hlediska zvolených atributů, ale také s ohledem na pozici nevhodně vložené pauzy a na další okolnosti (nádech, jiný důvod). Můžeme například říct, že v případě typu moderátorů je u těch nejhůře hodnocených (na základě výše uvedených dat) nejčastějším problémem práce s dechem, ale s ohledem na televizní stanici převažuje

u horších mluvčích vkládání pauzy před jádro. Z hlediska aplikovatelnosti lze tyto údaje využít k praktickému nácviku, přičemž se můžeme zaměřit nejen na členění výpovědi obecně, ale také na konkrétní složky mluvního projevu, jako je např. správná práce s dechem.

V Grafu 9 níže jsou zobrazeny celkové hodnoty realizace pauzy dle pozice a okolností, které jsem sledovala i u jednotlivých atributů. Již předchozí dílčí výsledky naznačovaly, že pauza bývá realizována nejčastěji v místě před jádrem výpovědi, a to téměř dvakrát častěji než ve všech ostatních případech. Je třeba akcentovat, že v této analýze jsou od sebe oddělovány důrazy a jádra výpovědi, tj. pokud se důraz objevil v místě jádra výpovědi, byl hodnocen jako důraz, nikoliv jako jádro výpovědi. Považuji tak za nutné v budoucnu při podrobnějším zkoumání frázování tyto možnosti, kde se prolínají dva sledované jevy, zohlednit. V případě důrazů, nádechů a jiných nejasných důvodů se jedná o téměř shodné výsledky, mírně častěji dochází k realizaci pauzy vlivem nesprávné práce s dechem.

Graf 9 – Srovnání celkového počtu chybných realizací pauzy na základě pozice v promluvě a dalších okolností (nádech, jiný důvod). V grafu jsou uvedeny absolutní hodnoty v rámci celkového projevu všech mluvčích.

3.2.2 Členění výpovědi – hodnocení moderátorů (fonetická analýza)

Na začátku předchozí podkapitoly jsem zmínila, že v případě členění výpovědi dochází k výrazným rozdílům u jednotlivých mluvčích, což má vliv i na konečné

hodnocení moderátorů. Absolutní hodnoty počtu vložených pauz a vlastní klasifikaci moderátorů uvádím v Tab. 4 níže.

V případě sledovaných moderátorů dochází k odchylkám, jež se objevují i v podobných sondách. Typ mluvčích, jež sleduji, zejména moderátoři hlavního a sportovního zpravodajství, hovoří zpravidla poměrně krátce, v průměru asi 30–60 s, někdy i méně, pokud jsou součástí moderátorské dvojice. Je tedy možné, že běžný posluchač často v tak krátkém čase nesprávné frázování ani nezachytí. Za nežádoucí však lze považovat jevy, které se mohou recipientu jevit jako příznakové a v poslechu jej rušit i v krátkých projevech. Konkrétně hovořím o rytmozaci projevu, jež se vyskytuje pravidelně např. u Jakuba Železného, moderátora hlavního televizního zpravodajství ČT 1, a stále častěji i u jeho kolegyně, moderátorky Marcely Augustové. Dále mohou být pauzy silně rušivé v souvislosti s následnými nebo předchozími důrazy, zejména pokud se vyskytují pravidelně v jedné promluvě. Tento jev se objevuje mj. u moderátorů počasí, jelikož ti hovoří zpravidla déle než ostatní moderátoři, např. u Michala Žáka, moderátora ČT 1, jehož projev byl obecně nelogicky členěný a doprovázený několika důrazy. Posledním silně rušivým jevem jsou časté, nebo dokonce hlasité nádechy, které bývají způsobeny špatnou prací s dechem nebo rychlým tempem. Hlasité a časté nádechy byly nejčastěji detekovány u Aleny Zárybnické, moderátorky počasí na ČT 1. Tento jev měl velký vliv i na hodnocení ze strany účastníků poslechového testu v této práci.

Frekventovaná je pauza realizovaná před jádrem výpovědi, což lze očekávat. Vzhledem k tomu, že český mluvčí má tendenci vkládat nejdůležitější informaci na konec promluvy, a tedy ji i určitým způsobem zdůraznit, často tato pauza nemusí působit rušivě, jelikož s ní posluchač většinou počítá. Nevhodná je ale v případě, že oddělí slova nebo části, jež spolu úzce souvisejí, a změní tak např. obsah informace.

Všechny uvedené případy demonstruji na příkladech 1–3 níže. K demonstraci využívám fonetickou transkripci. Úsek, kterého se realizace pauzy (znak [/]) týká, je značen červenou barvou, důrazy jsou vyznačeny tučně. Ve špičatých závorkách pod transkripcí uvádím důvod realizace pauzy. Pořadí se shoduje s pořadím nevhodně realizovaných pauz. V kulatých závorkách za transkripcí jsou uvedeni mluvčí.

Tab. 4 – *Hodnocení moderátorů na základě nevhodně realizované pauzy v promluhovém úseku a následného nesprávného členění výpovědi. Mluvčí jsou u jednotlivých hodnocení seřazeni dle počtu nevhodně realizované pauzy, televizní stanice, typu pořadu a následně abecedy.*

Hodnocení	Moderátor (Stanice/Pořad): Vkládání pauzy					
+2 →	MPou (Nov/Hla)	PSvo (Nov/Hla)				
	0	0				
+2	GKra (Pri/Hla)	LBor (Nov/Hla)	PSuch (Nov/Hla)	KKlo (Nov/Hla)	IPuh (Nov/Spo)	DPis (CT/Hla)
	1	1	1	2	2	3
	PPse (Bar/Hla)	TKas (Pri/Hla)				
	3	3				
← +2	BCer (CT/Spo)	KDol (Pri/Hla)	MCer (Nov/Spo)	VBer (CT/Spo)		
	4	4	4	5		
+1 →	SDuch (Bar/Poc)	TJan (Nov/Poc)	KFan (Bar/Hla)			
	7	7	8			
+1	RSeb (Pri/Hla)	KNem (Nov/Poc)				
	9	10				
← +1	RHni (Bar/Hla)					
	11					
0 →	TMik (CT/Poc)	MDol (Bar/Poc)	AMyn (Bar/Hla)			
	12	12	13			
0	AHem (Bar/Poc)					
	15					
← 0	RKor (Nov/Hla)	SSok (Nov/Spo)	THau (Pri/Hla)	KVor (Pri/Hla)		
	16	16	17	17		
-1	PPre (Bar/Hla)					
	23					
← -1	MKub (CT/Hla)	MAug (CT/Hla)	PVich (CT/Spo)			
	25	26	30			
-2	AZar (CT/Poc)	JZel (CT/Hla)				
	39	41				
← -2	MVan (Bar/Hla)	PKar (CT/Poc)	MZak (CT/Poc)			
	47	48	67			

- (1) [ministerstvo pro mi:stní: rozvoj ?oznařilo / za řpatní: s pořledu / dotatsi: take: / loňski: rok ↓///] (JZel, CT/Hla)
- <pauza před důrazem>
- <nejasná pauza>
- <pauza před jádrem>
- (2) [řa řrapitře řpřžřni: ře postupně břřřem notři řpi:ři: na řasř přjet řet metru: / nad mořřem řa proto ře ředř / ři řpřřřove: přřřřa:řki přřřpadně řlabe: řpřžřni: mu:ře řobjevř ři ř takovi:x polofa:x ↓///] (AZar, CT/Poc)
- <nádech>
- <nádech>
- (3) [řa řadi uř +sôu řlřbovane: / přřřřa:řki řterē: ře ř pru:břřřu dneřřni:řo otpoředně / přřřsôuvalř přřř řřři řa:ř k ři:xodu ře ale řatřně: ře ře řiskřtuři: řpi:ře / řořejřpře v notři ře ale řatřně řasôuvat řat řu:řemi: řřřře: řepubliki / řē:řc ↓///] (MZak, CT/Poc)
- <před jádrem>
- <nádech>
- <po důrazu>
- <před důrazem>

V souvislosti s častými nádechy byl zmíněn případný vliv mluvního tempa. Rychlé řečové tempo ale může členění výpovědí ovlivnit i celkově, jelikož dochází nejen k znesnadnění práce s dechem, ale obecně také k častější realizaci nežádoucích pauz. Z toho důvodu jsem jako u ostatních jevů sledovala mluvčí, jež byli hodnoceni jako horší, tj. -1 a hůře (celkem devět moderátorů). Zajímalo mě, zda u nich bylo také detekováno rychlejší mluvní tempo, tj. 5,75 sl/s.

Rychlé mluvní tempo se objevuje celkem u dvou třetin sledovaných mluvčích. S ohledem na pozici v promluvovém úseku, popř. nádechy a jiný důvod nekorektní realizace pauzy u moderátorů převládají důrazy a realizace před jádrem výpovědi. V případě mluvčích s hodnotou mluvního tempa na hranici 5,75 sl/s se nevyskytovaly chyby v souvislosti s nádechy. Lze tedy usoudit, že mluvní tempo vliv na členění výpovědi má. Dokládají to i výsledky těch moderátorů, již byli hodnoceni jako horší průměr, tj. ← 0 (celkem čtyři). U tří z nich bylo naměřeno vyšší mluvní tempo, až kolem 6 sl/s.

Na začátku kapitoly 3.2 jsem také uvedla, že členění výpovědi bývá jedním z nejčastěji zmiňovaných nežádoucích jevů v poslechových testech. Nejinak je tomu v případě poslechového testu v rámci této práce (více v Příloze 1) Objevila se slovní hodnocení typu *důrazy*, *nevhodné pauzy*, *nedělá pauzy*, *hlasité nádechy*, *rušivé nádechy*, *horší*, *špatné frázování*, *neplynulost*, *moc důrazů a dynamiky*, *příliš mnoho pauz*, *zasekává se* apod.

4 ZÁVĚR

Předkládaná disertační práce je zaměřena na hodnocení mluvního projevu moderátorů hlavního zpravodajství, sportovního zpravodajství a počasí na veřejnoprávní i třech soukromých televizních stanicích na pozadí ortoepické normy. U těchto mluvčích divák totiž předpokládá srozumitelnost a kultivovanost mluvního projevu.

Vycházela jsem přitom především z vlastního dlouhodobého výzkumu v této oblasti a ze současných podobných sond dalších lingvistů, jež se různým způsobem zvukovou rovinou jazyka zabývají. Práce staví na několika základních oporách, mezi něž patří i teoretická východiska jednotlivých pozorovaných jevů segmentální i suprasegmentální roviny, problematika veřejného mluveného projevu obecně a základní požadavky na sledovaný žánr, tj. televizní zpravodajství.

V analýze jsem se pokusila kromě samotného hodnocení mluvního projevu zvolených 37 moderátorů postihnout problematiku jevy i jejich dílčí složky, jež mohou být pro profesionální mluvčí obtížné, a případně najít jejich příčinu. Součástí analytické části je i komparační materiál v podobě poslechového testu, jehož přínos pokládám za významný, jelikož ukazuje hodnocení výslovnosti z pohledu běžného diváka.

V úvodu práce jsem si stanovila několik hlavních a dílčích cílů analýzy. Mezi ty hlavní patřilo popsat současný stav mluvního projevu profesionálních mluvčích na pozadí ortoepické normy češtiny, porovnat moderátory v rámci jednotlivých jevů dle zvolených atributů (pohlaví, televizní stanice a typ pořadu) a postihnout nejproblematictější jevy. Dílčí cíle v mnohém vycházely z cílů hlavních a zaměřovaly se praktičtěji. Snažila jsem se celkově vyhodnotit jednotlivé mluvčí a určit, kteří z nich mohou plnit úlohu řečového vzoru. Dále jsem zkoumala, zda hovoří lépe ženy, nebo muži a která televizní stanice a typ pořadu je z hlediska výslovnosti na nejlepší úrovni. Také jsem považovala za nutné zohlednit poslechový test, srovnávala jsem tedy hodnocení mluvčích na jeho základě s výsledky fonetické analýzy. Jelikož jsem se v práci často opírala o podobné sondy jiných lingvistů (popř. své vlastní), věnovala jsem pozornost i tomu, zda v projevu moderátorů dochází ke změnám v průběhu času a zda mé výsledky na základě fonetické analýzy korespondují s výsledky jiných výzkumů. Posledním, ne však zanedbatelným cílem bylo použít data a poznatky v přípravě praktické příručky k nácviku výslovnosti pro profesionální mluvčí.

Vzhledem k vlastnímu dlouhodobému výzkumu v této oblasti jsem k analýze přistupovala s určitými předpoklady, jež byly stejně jako cíle podrobně představeny v úvodu práce. Konkrétně jsem ve zmíněné části připomněla možný vliv televizní stanice a typu pořadu na kvalitu mluvního projevu moderátorů, častější výskyt odchylek v segmentální rovině a rozdílné hodnocení mluvčích v rámci poslechového testu.

Celková klasifikace úrovně mluvního projevu je pozitivní, jelikož lze říct, že téměř třetina moderátorů byla hodnocena výborně a asi polovinu můžeme považovat za dobré, případně lepší průměrné mluvčí. Tento výsledek byl mj. doložen i při sledování dílčích jevů, např. u vokální kvality, která byla při podrobnějším zkoumání pro některé mluvčí velmi problematickým jevem a měla velký vliv na jejich celkové hodnocení. Zatímco v datech a vizualizacích jednotlivých mluvčích byly nalezeny výrazné odchylky a tendence k centralizaci vokálů aj., s ohledem na všechny moderátory bylo dosaženo spíše pozitivního výsledku, kdy byly jednotlivé vokály poměrně dobře odlišeny a centralizace nebyla tak výrazná.

V celkovém hodnocení však nelze opomenout negativní výsledek některých mluvčích, zejména moderátorů počasí veřejnoprávní stanice ČT 1, ačkoliv se v tomto případě jedná o meteorology, tj. ne primárně profesionální mluvčí. Tito moderátoři mj. doložili předpoklad Z. Palkové (2008) o nedostatečné mluvní edukaci, popř. zmínku M. Krčmové (2005b) o stále se snižujícím tlaku na kultivovanou úroveň výslovnosti. U hůře hodnocených mluvčích jsem se setkala s řadou odchylek ve více sledovaných jevech, s řečovými vadami a s oslabenou, až nedbalou výslovností.

Zajímavé výsledky přinesla analýza dílčích jevů, a to jak z hlediska samotné fonetické analýzy, tak z pohledu srovnání mluvčích na základě atributů pohlaví, televizní stanice a typu pořadu. V rámci fonetické analýzy jsem např. zjistila, že nejčastěji redukovánými hláskami jsou konsonanty *l*, *t*, *j*, *v*, přičemž mluvčí měli tendenci hlásky oslabovat zejména v pozici mediální bez ohledu na hláskové okolí (mj. tak byly potvrzeny výsledky sond, se kterými vlastní výzkum srovnávám). Z hlediska kvality vokálů byla mj. doložena tzv. dvojí výslovnost vysokých předních vokálů *i*, *í*, a to jak při celkovém hodnocení všech mluvčích, tak při komparaci na základě zvolených atributů. Analýza rovněž v určité míře potvrdila tendenci k centralizaci vokálů. Pozoruhodný byl výrazný rozdíl v poměru kvantity u vokálů, konkrétně v realizaci dlouhého *ó* v závislosti na atributu pohlaví, jelikož ženy měly tendenci hlásku vyslovovat mnohdy více než s dvojnásobnou délkou trvání ve

srovnání s variantou krátkou, zatímco u mužů činil rozdíl jen 66 %. V rámci intonace docházelo mnohem častěji ke klesavé kadenci v místě nekoncových úseků, méně často k polokadenci v místě úseků koncových. Zmíněnou polokadenci (na rozdíl od kadence klesavé) zjevně ovlivňovalo rychlé mluvní tempo. Analýza členění výpovědi pak doložila, že nevhodná práce s dechem byla častou příčinou nesprávného frázování zejména u moderátorů počasí, zatímco v případě ostatních moderátorů byla častějším důvodem nekorektního členění výpovědi realizace pauzy před jádrem výpovědi. U některých mluvčích se také vyskytovala nežádoucí rytmiizace výpovědi, občas spojená s důrazy. Rychlé mluvní tempo (tj. 5,75 sl/s a více) mělo zjevný vliv na téměř všechny sledované jevy.

K výraznějším rozdílům s ohledem na pohlaví docházelo u realizace rázu (ženy měly tendenci jej realizovat častěji) a u frázování (muži častěji realizovali pauzu v nevhodných částech výpovědi). V případě členění výpovědi i realizace rázu jsem také našla difference mezi televizními stanicemi. K nevhodnému frázování docházelo nejčastěji na ČT 1, nejméně často na TV Nova. Ráz redukovali nejčastěji mluvčí stanice TV Nova, nejméně často pak moderátoři TV Barrandov. S ohledem na typ pořadu je jistě zajímavým výsledkem, že redukce konsonantů se nejméně často objevovala u moderátorů sportovního zpravodajství. K častějším odchylkám docházelo pravidelně u moderátorů počasí (zejména ze stanice ČT 1). Mnohokrát tak bylo prokázáno, že typ pořadu má velký podíl na hodnocení televizních stanic, např. při již zmíněném členění výpovědi zvyšovali průměrný výskyt pauz zejména moderátoři počasí atp.

Za nejproblematictější jev obecně lze pokládat artikulaci vokálů a redukci konsonantů, tj. segmentální rovinu, spolu s mluvním tempem. Naopak nejméně často se u sledovaných mluvčích vyskytovaly odchylky v nežádoucím posunutí slovního přízvuku u sestupných taktů a v intonaci. Zjevné řečové vady byly detekovány pouze u sedmi mluvčích, v ostatních případech se patrně jednalo o špatný návyk či o nedbalou mluvu, které však považuji rovněž za nevhodné, jelikož mohou působit rušivě.

Za řečový vzor lze pokládat asi jedenáct mluvčích, jelikož se v jejich projevu nevyskytovaly výraznější odchylky od korektní výslovnosti ve většině sledovaných jevů. Dalších přibližně deset moderátorů lze rovněž hodnotit pozitivně, neboť byli klasifikováni jako lepší průměrní až dobří mluvčí. Za zmínku stojí moderátorky hlavního zpravodajství TV Prima Klára Doležalová a ČT 1 Daniela Písařovicová,

jejichž úroveň mluvního projevu v průběhu let neklesá a lze je považovat dlouhodoběji za vynikající mluvčí. V případě Kláry Doležalové je nutné poukázat na několikaleté působení na veřejnoprávní stanici ČT 1. Podobně výborných výsledků dosáhli moderátor počasí TV Barrandov Alexander Hemala, jenž je rovněž dlouhodobě pokládán za řečový vzor (a podobně jako K. Doležalová působil řadu let na stanici ČT 1), a moderátorky sportovního zpravodajství TV Nova Inna Puhajková a hlavního zpravodajství TV Prima Gabriela Lašková Kratochvílová.

Obecně dopadly v hodnocení výrazněji lépe ženy, což naznačují i dílčí data. Za nejlepší stanici lze z hlediska kvality mluvního projevu považovat TV Prima, a to i tehdy, pokud byli do klasifikace zahrnuti pouze moderátoři hlavního zpravodajství, již se z hlediska zastoupení mluvčích v rámci typu pořadu jako jediní vyskytovali na všech čtyřech stanicích. Nejmenší rozdíly v hodnocení vykazovalo kritérium typu pořadu, nicméně (i zde) bylo nejlépe hodnoceno hlavní televizní zpravodajství, nejhůře pak počasí, v jehož případě mohla mít na klasifikaci vliv mj. profese moderátorů ČT 1, kteří primárně působí jako meteorologové.

Poslechový test přinesl velmi zajímavé výsledky i podněty k dalšímu výzkumu. Komentáře respondentů často dokládaly dílčí výsledky fonetické analýzy (např. při sledování redukce konsonantů se u hůře hodnocených mluvčích objevily komentáře typu: *nesrozumitelné, mumlá, drmolí, neartikuluje, špatná artikulace, redukce konsonantů, redukce hlásek*). Dle očekávání bylo hodnocení účastníků testu ve srovnání s fonetickou analýzou odlišné, ale na základě doplněných komentářů a mého vlastního percepčního dojmu nikoliv překvapivé. Příkladem může být výraznější mluva u moderátorů (mužů), která na posluchače působila precizně a systematicky (mluvčí byli hodnoceni pozitivně), ačkoliv se v ní vyskytovala celá řada výslovnostních odchylek v podobě redukce konsonantů, rytmizování v členění výpovědí apod. Poslechový test mj. také doložil, že není možné v tomto typu výzkumu odhlížet od podrobnější analýzy melodie hlasu, jelikož je pro posluchače výrazným jevem a často hlavním kritériem celkového hodnocení. Podobně měly zásadní podíl na klasifikaci mluvčích další suprasegmentální jevy.

Výsledky dílčích podobných sond, se kterými jsem rezultáty vlastní práce v průběhu analýzy srovnávala, byly v mnoha případech potvrzeny. Příkladem mohou být redukce konsonantů, tendence k centralizaci vokálů, poměr trvání krátkých a dlouhých vokálů, častější realizace klesavé kadence v místě nekoncových úseků,

vyšší hodnoty mluvního tempa apod. Tento výsledek hodnotím spíše negativně, jelikož doložil stejnou, popř. klesající úroveň mluvního projevu.

Shora uvedené výsledky mj. potvrdily většinu předpokladů, které byly stanoveny výše a podrobněji v úvodu práce. Analýza např. prokázala, že k častějším odchylkám ve výslovnosti dochází v segmentální rovině. Tímto rezultátem bylo mj. potvrzeno, že fonetická analýza se nemusí shodovat s výsledným hodnocením v rámci poslechového testu. Účastníci poslechového testu klasifikovali mluvčí primárně na základě odchylek v jevech roviny suprasegmentální (zejména intonace, resp. melodie a členění výpovědi). Naopak nebyla potvrzena domněnka, že na úroveň mluvního projevu moderátorů má vliv typ pořadu. Analýza prokázala, že se také ve sportovním zpravodajství nebo v počasí vyskytují velmi dobří mluvčí (např. moderátorky sportovního zpravodajství Inna Puhajková a Barbora Černošková a moderátor počasí Alexander Hemala), a zároveň v hlavním zpravodajství se mohou objevit mluvčí horší (např. moderátoři Reynolds Koranteng a Karel Voříšek).

Závěrem lze říct, že je na základě dat možné splnit i poslední cíl, tj. připravit praktickou příručku k nácviku korektní výslovnosti.

Během vlastního výzkumu i komparace s poslechovým testem také vyvstaly další možné jevy a otázky, které bude nezbytné dále zohlednit. Považuji proto za nutné se v budoucnu tématu mluvních vzorů dále věnovat, jelikož, jak mj. dokládá i poslechový test, i běžní diváci kultivovaný projev od těchto profesionálních mluvčích očekávají.

5 VÝBĚR Z BIBLIOGRAFIE

MONOGRAFIE

- BAART, J.: *A Field Manual of Acoustic Phonetics*. SIL International, 2010.
- BOROVÍČKOVÁ, M. – MALÁČ, V.: *The Spectral Analysis of Czech Sound Combinations*. Praha: Academia, 1967.
- HÁLA, B.: *Výslovnost spisovné češtiny I. (výslovnost slov českých)*. Praha: Československá akademie věd, 1955 (2. vyd. 1967).
- HŮRKOVÁ, J.: *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, 1995.
- KALOVÁ, K.: *Kvantita českých vokálních monoftongů a diftongů*. Nepublikovaná magisterská diplomová práce. Olomouc: FF UP, 2019.
- KOPEČKOVÁ, M.: *Analýza mluvených projevů moderátorů televizních novin (Prima, Nova, ČT)*. Nepublikovaná bakalářská diplomová práce (vedoucí práce: PhDr. Petr Pořízka, Ph.D.). Olomouc: FF UP, 2011.
- KOPEČKOVÁ, M.: *Mluvní vzory v televizním zpravodajství*. Nepublikovaná magisterská diplomová práce (vedoucí práce: PhDr. Petr Pořízka, Ph.D.). Olomouc: FF UP, 2014.
- KRČMOVÁ, M.: *Úvod do fonetiky a fonologie pro bohemisty*. Ostrava: OU v Ostravě, 2007.
- LADEFOGED, P.: *Phonetic Data Analysis: An Introduction to Fieldwork and Instrumental Techniques*. Great Britain: John Wiley and Sons Ltd, 2003.
- LOTKO, E.: *Kapitoly ze současné rétoriky*. Olomouc: Filozofická fakulta Univerzity Palackého, 2009.
- MACHAČ, P. – SKARNITZL, R.: *Fonetická segmentace hlásek*. Praha: Epocha, 2009.
- McQUAIL, D.: *Mass communication theory: an introduction*. London: Sage, 1994.
- MIČIENKA, M. – JIRÁK, J. a kol.: *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, 2007.
- Mluvnice češtiny I.: Fonetika, fonologie, morfonologie a morfemika, tvoření slov*. Praha: Academia, 1986.
- PALKOVÁ, Z.: *Fonetika a fonologie češtiny*. Praha: Karolinum, 1994. 366 s.
- SKALSKÝ, P.: *K tempu řeči rozhlasových a televizních sportovních reportérů*. Magisterská diplomová práce. Ústí nad Labem: PF UJEP, 2002.
- SKARNITZL, R. – ŠTURM, P. – VOLÍN, J.: *Zvuková báze řečové komunikace: fonetický a fonologický popis řeči*. Praha: Karolinum, 2016.

STUDENOVSKÝ, D.: *Akustické vlastnosti českých diftongů*. Disertační práce.

Praha: Fonetický ústav FF UK, 2012.

ŠTĚPÁNOVÁ, V.: *Vývoj kodifikace české výslovnosti*. Praha: Academia, 2019.

TRAMPOTA, T.: *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006.

VOLÍN, J. – SKARNITZL, R.: *Segmentální plán češtiny*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2018 (online PDF).

ODBORNÉ STUDIE

BALKÓ, I.: K výzkumu tempa řeči a tempa artikulace v různých řečových úlohách.

In: „*Bohemistika*“. č. 3, 2005. s. 185–196.

BARTOŠEK, J.: Ke srozumitelnosti rozhlasových sportovních zpráv. In: *Všeobecné a specifické otázky jazykové komunikácie*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, 1991.

s. 150–158.

BARTOŠEK, J.: Mluvní tempo v rozhlase a televizi. In: *K diferenciaci současného mluveného jazyka*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1994.

s. 145–153.

BARTOŠEK, J.: Jazyková kultura mluveného zpravodajství. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura 1993* (sborník z olomoucké konference 23.–27. 8. 1993).

Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1995. s. 166–171.

BARTOŠEK, J.: K jazyku mluvených zpráv. In: *Čeština doma a ve světě*. č. 1–2, 2008. s. 5–17.

HAVLÍK, M.: Tempo řeči seniorů. In: Hoffmannová, J. – Müllerová, O. (ed.):

Čeština v dialogu generací. Praha: Academia, 2007. s. 299–338.

HAVLOVÁ, J.: Specifičnost projevu na televizní obrazovce (s ohledem na materiál televizního zpravodajství). In: *Čeština doma a ve světě*. č. 3–4, 2001. s. 206–209.

HEDBÁVNÁ, B.: „Teď mě dobře poslouvejte, nebudu to víckrát opakovat“. In: *Čeština doma a ve světě*. č. 1–2, 2008. s. 31–34.

HEDBÁVNÁ, B. – LANDGRÁFOVÁ, R.: Poznatelnost českých samohlásek v izolovaných slovech. In: *Čeština doma a ve světě*. č. 3–4, 2001. s. 130–138.

JANÍKOVÁ, J.: Moderátoři televizního zpravodajství (ze série poslechových testů „Řečový vzor“). In: *Čeština doma a ve světě*. č. 3–4, 2001. s. 178–203.

JANOTA, P. – JANČÁK, P.: An investigation of Czech vowel quantity by means of listening tests. In: *Phonetica Pragensia*, č. 2, 1970, s. 31–68.

- JANOUSHKOVÁ, J. – VEROŇKOVÁ, J.: Moderátoři večerního televizního zpravodajství 2003. In: *Čeština doma a ve světě*. č. 1–2, 2008. s. 53–80.
- KOPEČKOVÁ, M.: Kvalita a kvantita vokálů u moderátorů televizního zpravodajství ČT 1. In: *Bohemica Olomucensia*, roč. 8, č. 2, 2016, s. 80–97. (a)
- KOPEČKOVÁ, M.: Zvuková rovina. In: Bednaříková, B. – Jílek, V. – Svobodová, J. a kol.: *Jazyk moderátorů Událostí, hlavního zpravodajského pořadu České televize*. Olomouc: Univerzita Palackého 2016. s. 20–43. (b)
- KOPEČKOVÁ, M.: Zvuková rovina. In: Jílek V. a kol.: *Jazyková expresivita v hlavních zpravodajských relacích ČT, TV Nova, FTV Prima a TV Barrandov*. Olomouc: Univerzita Palackého 2020. (iPDF, v tisku).
- KRČMOVÁ, M.: Podíl fonické roviny textu na konstituování stylu dnešních řečnických projevů. In: *Linguistica online*. č. 1, 2005. 5 s. (a)
- KRČMOVÁ, M.: Proměny zvukové stavby češtiny. In: *Linguistica online*. č. 1, 2005. 3 s. (b)
- KRČMOVÁ, M.: Výslovnost ve veřejném projevu. In: *Linguistica online*. č. 1, 2005. 8 s. (c)
- KULDANOVÁ, P.: Krize mluvních vzorů v Čechách? In: *Čeština doma a ve světě*. č. 3–4, 2001. s. 156–161.
- MACHAČ, P.: „Jagonotoasněbure?“... (aneb Příspěvek k přijatelnosti některých veřejných mluvčích). In: *Čeština doma a ve světě*. č. 1–2, 2008. s. 36–49.
- MACHAČ, P. – ZÍKOVÁ, M.: Redukční procesy v řeči z hlediska fonetických rysů. In: *Studie k moderní mluvnici češtiny*, č. 5. *K české fonetice a pravopisu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. s. 17–44.
- OSVALDOVÁ, B.: Zpravodajství. In: *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum, 2001. s. 21–23.
- PAILLEREAU, N. – CHLÁDKOVÁ, K.: Spectral and temporal characteristics of Czech vowels in spontaneous speech. In: *Acta Universitatis Carolinae: Philologica*, č. 2, *Phonetica Pragensia*, 2019. s. 77–95.
- PALKOVÁ, Z.: Kolik samohlásek vám zbývá? In: *Čeština doma a ve světě*. č. 3–4, 2001. s. 139–142.
- PALKOVÁ, Z.: Zvuková podoba veřejných mluvených projevů z hlediska jazykové kultury. In: *Čeština doma a ve světě*. č. 1–2, 2008. s. 19–21.

- PALKOVÁ, Z.: Prozodické vlastnosti češtiny ve vztahu k mezislovnímu sandhi. In: *Studie k moderní mluvnici češtiny, č. 5. K české fonetice a pravopisu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2013. s. 106–118.
- PALKOVÁ, Z. – VERONŇKOVÁ-JANÍKOVÁ, J.: Influence of context to distinguish melodemes. In: Vích, R. (ed.): *Proceedings of the 13th Czech-German Workshop on Speech Processing*. Praha: Ústav radiotechniky a elektroniky AV ČR, 2004. s. 53–58.
- PAVELKOVÁ, I.: K tzv. rázu v češtině. In: *Jazykovědné aktuality*, roč. 38, č. 4, 2001. s. 78–83.
- POŘÍZKA, P. – KOPEČKOVÁ, M.: Vokální formantové hodnoty moderátorů. Československého rozhlasu z let 1970–1989. *Bohemica Olomucensia*, 10, č. 2, 2018. s. 144–157. (a)
- POŘÍZKA, P. – KOPEČKOVÁ, M.: Vokální artikulace rozhlasových a televizních moderátorů. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura*, 2018. s. 220–236. (b)
- SKARNITZL, R. – VOLÍN, J.: Referenční hodnoty vokálních formantů pro mladé dospělé mluvčí standardní češtiny. In: *Akustické listy*, č. 18, 2012. s. 7–11.
- ŠEBESTA, K.: Jazyk zpráv. In: *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum, 2001. s. 108–126.
- ŠRAJEROVÁ, D. – MAREK, M.: Vážení talavežní d'eváče... (ze série poslechových testů „Řečový vzor“). In: *Čeština doma a ve světě*. č. 3–4, 2001. s. 166–178.
- VERONŇKOVÁ, J.: Na českém znění spolupracovali... aneb Hodnocení projevu dabérů přírodovědných dokumentů. In: *Nová Čeština doma a ve světě*, č. 1, 2015. s. 52–83.
- VERONŇKOVÁ, J. – POUKAROVÁ, P.: The relation between subjective and objective assessment of speaking rate in Czech radio newsreaders. In: *Acta Universitatis Carolinae: Philologica*, č. 3, *Phonetica Pragensia*, 2017. s. 95–107.
- VERONŇKOVÁ, J.: Tempo řeči ve zpravodajství Českého rozhlasu a České televize v časovém průřezu. In: *Spisovná čeština a jazyková kultura*, 2018. s. 339–349.
- VOLÍN, J.: Jak se v Čechách „rázuje“? In: *Naše řeč*, roč. 95, č. 1, 2012. s. 51–54.
- WESTERSTÄHL, J.: Objective News Reporting: General Premises. In: *Communication Research*, roč. 10, č. 3, 1983. s. 403–424.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- POŘÍZKA, P. – KOPEČKOVÁ, M.: *The vowel articulation by Czech radio and TV news presenters: Its development and current state*. [příspěvek na konferenci]. 14th Annual Meeting of the Slavic Linguistics Society, 11.–13. 9. 2019. URL: <https://www.slaviclinguistics.org/about-the-sls/previous-conferences> (poslední přístup: 1. 5. 2020)
- VOLÍN, J. – STUDENOVSKÝ, Z.: *Normalization of czech vowels from continuous read texts*. [příspěvek na konferenci]. Saarbrücken: International Congress of Phonetic Sciences, 6.–10. 8. 2007. URL: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=4E8F60E97C5ED4177E5B12507BAFF33B?doi=10.1.1.583.3502&rep=rep1&type=pdf> (poslední přístup: 1. 5. 2020)

6 PŘÍLOHA 1 (Ukázka Přílohy 87 – hodnocení v rámci poslechového testu)

Závěrečné hodnocení moderátorů v PT 1

Poslechový test 1 – závěrečné hodnocení			
Konečné pořadí	Moderátor	Stanice/Pořad	Průměrný počet bodů
1	Daniela Písařovicová	CT/Hla	12,68
2	Terezie Kašparovská	Pri/Hla	10,61
3	Vojtěch Bernatský	CT/Spo	10,08
4	Alexandra Mynářová	Bar/Hla	10
5	Klára Doležalová Maksimović	Pri/Hla	9,58
6	Roman Šebrle	Pri/Hla	9
7	René Hnilička	Bar/Hla	8,74
8	Reynolds Koranteng	Nov/Hla	8,68
9	Barbora Černošková	CT/Spo	8,55
10	Štěpán Sokol	Nov/Spo	8,37
11	Tomáš Hauptvogel	Pri/Hla	8,13
12	Inna Puhajková	Nov/Spo	8,13
13	Kateřina Němcová	Nov/Poc	8
14	Marcela Augustová	CT/Hla	7,95
15	Karel Voříšek	Pri/Hla	7,16
16	Lucie Borhyová	Nov/Hla	6,58
17	Alexander Hemala	Bar/Poc	5,32
18	Michaela Dolinová	Bar/Poc	3,87
19	Michal Žák	CT/Poc	3,87

Seznam moderátorů – poslechový test 1 – vybrané poznámky

Jméno	Hodnocení
KDol	Vyjádření postoje, dobře srozumitelné (3x), zvláštní artikulace a důrazy (2x), neklesá hlasem, zpívá (3x), přidechy, mlaská (3x), občas redukce hlásek (2x), znuděná (2x), pěkná výslovnost (8x), pomalejší+ (2x), klidná+, pěkná intonace (2x), příjemný hlas, dobré frázování;
MAug	Mluví rychle (18x), nedělá pauzy (2x), polyká hlásky (2x), nerozumím vždy, dobrá artikulace (3x), příliš „seká“ slova (7x), problém vyslovit slova, divné Č, podivně vyslovuje, hlasité nádechy, špatná intonace (2x), příjemné tempo, moc artikuluje, důrazy (2x), intonace dobrá, přehnaný přízvuk někdy;
SSok	Kváká, příjemný hlas, mluví rychle (7x), typický sporták, nesrozumitelný (3x), zpívá, zvláštní intonace, dobrá artikulace (3x), polyká hlásky, monotónní (3x), špatné frázování (3x), splývání slov (4x), pěkná intonace, drmolí, mluví pomalu, špatná artikulace;
KNem	Výslovnost ok (3x), hlas nepříjemný (4x), nedbalý projev, neodděluje slova (3x), ujíždějí ji koncové vokály (2x), drmolí, nestíhá dýchat (6x), rychlá mluva (6x), nevýrazná melodie, zvláštní intonace (3x), nesrozumitelné, nosová výslovnost, příjemný jazykový projev, nepřirozený projev;
RSeb	Dobrá výslovnost (6x), rozumím mu, mluví rychle (3x), nádechy (5x), divná intonace, splývání slov, příjemné tempo (5x), divné sykavky, divné z, ř, r, horší výslovnost (2x), dobré frázování, průměrný, trochu šišlá, mluví pomalu, příjemná plynulost, horší frázování, občasný přechek;
MDol	Velké pauzy (4x), nepříjemný hlas (6x), nedá se poslouchat, neplynulý projev (4x), zasekává se (11x), vypravěčka z večerníčku (2x), moc dýchá, nuňavý způsob mluvy, přehnaně sladký (2x), rychlá mluva (2x), hlasité nádechy, střídavé tempo, strojený projev, nepřirozená, špatné frázování;
DPis	Dobrá výslovnost (7x), trochu rychlejší (2x), plynulý projev, dobrá mluva, srozumitelnost (3x), občas málo pauz, zadrhávání, příjemný hlas (3x), dobré tempo (2x), klidná+, příjemné tempo, hezká intonace, po všech stránkách ideální, špatná art., tuhle bych tu půlhodinu vydržela poslouchat;
AHem	Mluví, jako by četl pohádku (6x), mluví dobře pomalu (7x), pozorná art., protahuje slova (2x), otevírá moc pusu (2x), přehnaná artikulace (4x), jako s kamarádem, přehrává, rozhozená/přehnaná intonace (5x), zbytečné pauzy (3x), podivný samolibý hlas, důrazné Ř (2x), nepříjemný hlas;
VBer	Ne moc formální projev, ale ok, divná intonace, zpívá, vycpávkové slovo „no“, nesrozumitelné, dialekt, nic moc výslovnost (2x), splývání hlásek (2x), pěkná výslovnost (2x), jasné, příjemné, klidné, dobré tempo (2x), dobrá hlasitost, splývání slov, rychlé tempo (4x), monotónnost
LBor	Příliš artikuluje (4x), důrazy na divná místa (5x), důraz na koncové konsonanty (p), dobrá art., špatné L, mluví rychle (2x), otevřené vokály, nosový hlas, dialekt, divné p, d, t, krácení vokálů, strašně nepříjemný tón a hlas (3x), afektovaná mluva (3x), horší artikulace (2x), divná intonace (2x);
AMyn	Dobře se poslouchá (5x), dobrá výslovnost (7x), pomalejší + (3x), otevřená pusa, přirozenost, chtělo by to větší pauzy, znuděná (2x), špatná výslovnost, přechyky (4x), důraz na R, plynulý projev, důraz na poslední slova (2x), problémy s dechem, zasekává se, neklesá hlasem, zpomalené
MZak	Unavený, mumlá (4x), nudný/znuděný (7x), trochu huhňá (2x), neartikuluje (9x), drmolí (5x), splývají hlásky, protahuje vokály (2x), nejde mu rozumět (6x), horší intonace (7x), pauzy, mdlý projev (2x), mrmlá (2x), laxní přístup hrůzostrašné frázování, pomalá, táhlá mluva, hlasité nádechy (6x), huhlá, šišlá (2x), mluví rychle (2x), huhlá, střídavé tempo, nervozita, mlaskání;
TKas	Dobrá artikulace (5x), srozumitelná (3x), důrazy na konce slov (2x), rychlejší (5x), někdy horší artikulace, příjemný hlas (3x), krácení vokálů, plynulý projev, klidný projev, občas důrazy na některá slova, otevřené vokály, snaha o přesnou artikulaci, nepřirozená, divné Č, Š, nejde rozumět;
RKor	Hrozně rychlý (12x), nedbalý projev (3x), bez intonace, divná intonace na konci slov, nedělá pauzy (2x), natahování hlásek, špatná práce s dechem (2x), hezká intonace, dobrá práce s dechem, příjemný hlas, drmolí, monotónní, přišerné dýchání, výrazné důrazy na 1. Slabice, střídavé tempo;
IPuh	Zpívá, hodně melodické (8x), vytahuje vokály (4x), dobrá artikulace (2x), divná intonace (3x), pražský akcent, splývání hlásek (2x), srozumitelnost, průměr, vysoký hlas (2x), nezám, nepříjemná, otevřené vokály, nefrázuje (věty), nádechy, nesrozumitelné, příjemný hlas;
RHni	Špatné Ř (3x), pražský přízvuk, přidechy, málo artikuluje (3x), vyjádření postoje, ostré/špatné sykavky (5x), plynulost, dobrá výslovnost (3x), divná intonace, pomalejší (2x), pěkné důrazy, hlasité nádechy, nedobré frázování, monotónní projev (2x), přirozený (2x), šumy, dobrá artikulace;
KVor	Nejdříve příjemný, pak vyjádření postoje (5x), odděluje slova, redukce kons. (5x), pomalejší+ (2x), divné š, r (2x), nepřirozená melodie, kolísání melodie, střídavé tempo (2x), špatná artikulace, vtipkuje-, moc důrazů, zadrhává se, přílišný důraz na výslovnost, mluví přes nos, hezká výslovnost, hlasité nádechy, nesprávné frázování, moc jemný hlas, redukce kvantity, dialekt, zní povýšeně;
BCer	Horší artikulace (2x), projev ok, nemluví rychle, nudný/unavený projev (3x), srozumitelné, neutrální, umírá, vada řeči, příjemný projev, rychlejší tempo (3x), dobrý dynamický srozumitelný projev, nezajímavý hlas, dialekt, špatná práce s dechem (2x), důrazy na první slabiky, nezřetelné konce vět;
THau	Nepůsobí neutrálně, mluví pomaleji (2x), dlouhé n, špatná intonace (2x), kamarádké, ne profi, drmolí (4x), pak se zasekne, nesmyslný důraz na slova (2x), mluví rychleji (4x), neplynulost (2x), přechyky (2x), příjemný hlas, není mu moc rozumět, redukce posledních slov (3x), vysoký hlas, přehnaný, špatná práce s dechem, redukce hlásek, neplynulost, svižné;

7 ODBORNÝ ŽIVOTOPIS

PEDAGOGICKÁ A ODBORNÁ PRAXE

- 2020:** realizace online přednášky pro čínské studenty bohemistiky na téma: *Český vzdělávací systém, česká etiketa, spisovná a nespisovná čeština* (přednáška probíhala v angličtině, prezentace byla připravena v češtině)
- 2019–dosud:** vedení paralelního semináře *Fonetika a fonologie* (povinný předmět pro 1. ročník bakalářského studia České filologie na KBH FF UP)
- 2019–dosud:** vedení semináře *Communication Skills* (částečně v angličtině) v rámci jednoletého programu bohemistiky pro čínské studenty (náplň semináře: částečně procvičování výslovnosti, částečně konverzace) na KBH FF UP
- 2019:** realizace přednášky na téma: *Teorie zvukové roviny češtiny (a její využití v logopedii)* pro studenty dálkového studia českého jazyka na Pedagogické fakultě Univerzity Hradec Králové
- 2018–2019:** realizace konzultací s moderátory zpravodajství a zábavních pořadů Rádia Haná (individuální nácvik výslovnosti), odborná přednáška na téma: *Jazykové dovednosti v psaném a mluveném projevu*
- 2018:** realizace přednášky v Reykjavíku (Island) při setkání spolku ČENI (Čeština na Islandu) na téma: *Problematické jevy ve výslovnosti u cizinců studujících češtinu*
- 2018:** spolupořádání workshopu na konferenci Mezinárodní setkání mladých lingvistů na téma *Čeština jako cizí jazyk*
- 2017–dosud:** examinátor, hodnotitel a administrátor u ZKOBČ
- 2017–2018:** Oxford jazyková škola s.r.o. – výuka individuálních kurzů češtiny pro cizince (úrovně A1 – A2)
- 2017–2019:** vedení individuální výuky lektorů (cizinců) na FF UP v Olomouci
- 2016–dosud:** vedení semestrálních kurzů *Čeština pro cizince* (skupiny Beginners, Beginners+, Intermediate) na KBH FF UP
- 2016–2017:** vedení vlastních seminářů kategorie B (povinně volitelné) v bakalářském programu *Praktická ortoepie a rétorika* na KBH FF UP
- 2016:** spolupořádání workshopu na konferenci Mezinárodní setkání mladých lingvistů na téma *Komunikace a její úskalí na hraničních rovinách fonetiky a syntaxe*

2015–dosud: výuka individuálních i skupinových kurzů češtiny pro cizince (úroveň A1 – B2) na jazykové škole FF UP (UPLIFT)

2015–dosud: vedení individuálních kurzů korektivní výslovnosti v rámci Letní školy slovanských studií v Olomouci; nově i úvodní lekce o české zvukové rovině pro úplné začátečníky (rozděleno na tři bloky: výslovnost vokálů, výslovnost konsonantů, realizace hláskových spojení a suprasegmentálních jevů)

2015–dosud: realizace odborných přednášek v rámci Letní školy slovanských studií v Olomouci (témata: *Výslovnost českých hlásek a hláskových spojení* – probíhá ve spolupráci s PhDr. Jitkou Veroňkovou, Ph.D.; *Mluvená čeština v médiích*)

2015–dosud: spoluorganizace domácí konference Mezinárodní setkání mladých lingvistů (FF UP v Olomouci)

2014–2015: asistence při výuce předmětu *Fonetika a fonologie* (povinný předmět pro 1. ročník bakalářského studia), *Současné gramatické popisy* (povinný předmět pro 1. ročník navazujícího magisterského studia), *Praktická cvičení z tvarosloví*, *Gramatika a stylistika pro nebohemisty* na katedře bohemistiky (povinně volitelné předměty) na KBH FF UP v Olomouci

8 PUBLIKAČNÍ ČINNOST

PROJEKTY

- 2020–2021:** spoluřešitelka v současné době probíhajícího projektu IGA_FF_2020_021 – *Akustická analýza vokálů a konsonantů v mluvním projevu profesionálních mluvčích*
- 2019–2020:** spoluřešitelka projektu IGA_FF_2019_013 (FF UP v Olomouci) – *Vývoj a stav vokalické artikulace rozhlasových a televizních moderátorů; Slovník českých vidových dvojic pro cizince*
- 2018–2021:** participace na projektu TA ČR, program ÉTA, TL01000342 (EVE Technologies, s. r. o. a Masarykova univerzita v Brně) – *Adaptabilní mobilní aplikace k výuce češtiny pro cizince*; pracovní náplň: shromažďování materiálu (nahrávky výslovnosti cizinců), tvorba anotací k realizaci českých hlásek
- 2018–2020:** spoluřešitelka projektu IGA_FF_2018_030 (FF UP v Olomouci) – *Jazyková expresivita v hlavních zpravodajských relacích celoplošných televizních stanic*
- 2018–2019:** spoluřešitelka projektu FRUP_2018_034 – *Mluvíme a píšeme česky (Rozvoj komunikačních kompetencí jinojazyčných studentů humanitních oborů)*
- 2017–2018:** spoluřešitelka projektu IGA_FF_UP_2017_037 (FF UP v Olomouci) – *Vokální artikulace rozhlasových moderátorů (na materiálu korpusu Monolog); Slovtvorný potenciál slov z redukované verze Swadeshova seznamu*
- 2016–2017:** spoluřešitelka projektu FRUP_2016_048 – *Jak lépe mluvit a psát česky (Rozvoj ortoepické, ortografické a gramatické kompetence a komunikačních dovedností zahraničních studentů humanitních oborů)*
- 2015–2017:** spoluřešitelka projektu IGA_FF_2015_026 (FF UP v Olomouci) – *Jazyk moderátorů Událostí, hlavního zpravodajského pořadu České televize*
- 2015:** participace na projektu IGA_FF_214_100 – *Akvizice jazyka: produkce sémantických rysů se zaměřením na vybrané aspekty osvojování významu u dětí školního věku*; pracovní náplň: sběr materiálu k analýze, anotace a třídění dat

2009–2012: participace na grantovém projektu Evropského sociálního fondu a Ministerstva školství ČR *Bohemistika: obor pro III. Tisíciletí*; náplň práce: fonetické transkripce a korektury fonetických transkripcí

PUBLIKACE

HRADILOVÁ, D. a kol.: *Czech it UP! C1 Cvičebnice*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2019 (fonetická cvičení).

HRADILOVÁ, D. a kol.: *Czech it UP! B2 Učebnice*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2020 (gramatika – teorie, v sazbě).

HRADILOVÁ, D. a kol.: *Czech it UP! B2 Cvičebnice*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2020 (gramatická a fonetická cvičení, v sazbě).

KOPEČKOVÁ, M.: Zvuková rovina. In: Bednaříková, B. – Jílek, V. a kol.: *Jazyková expresivita v hlavních zpravodajských relacích ČT, TV Nova, FTV Prima a TV Barrandov*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2020 (iPDF, v tisku).

BEDNAŘÍKOVÁ, B. – KOPEČKOVÁ, M. – POLÁCHOVÁ, P. – POŘÍZKA, P.: *FLIP (your) teaching! 3: Učíme se česky 3*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2020 (v sazbě).

KOPEČKOVÁ, M.: Analýza výslovnosti českých hlásek a hláskových spojení u mluvčích s mateřským jazykem islandštinou. In: *Bohemica Olomoucensia*, č. 2, Olomouc: Univerzita Palackého, 2019.

POŘÍZKA, P. – KOPEČKOVÁ, M. Vokalické formantové hodnoty moderátorů československého rozhlasu z let 1970–1989. In: *Bohemica Olomoucensia*, č. 2. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018. s. 144–157.

POŘÍZKA, P. – KOPEČKOVÁ, M.: Vokalické artikulace rozhlasových a televizních moderátorů. *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018. s. 220–236.

KOPEČKOVÁ, M. Speech Patterns in Czech TV News Programs. In: *Czech and Slovak Journal of Humanities: Theatralia et cinematographica*. 1/2017. Olomouc: Univerzita Palackého, 2017, ISSN 1805-3742. s. 54–67.

BEDNAŘÍKOVÁ, B. – KOPEČKOVÁ, M. – SOVOVÁ, J. *FLIP (your) teaching! 2: Učíme se česky 2*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2017. ISBN 978-80-244-5150-3.

KOPEČKOVÁ, M. Kvalita a kvantita vokálů u moderátorů televizního zpravodajství ČT 1. In: *Bohemica Olomouciensis*, roč. 8, č. 2. Olomouc: Univerzita Palackého, 2016. s. 80–97.

KOPEČKOVÁ, M. Zvuková rovina. In: Bednaříková, B. – Jílek, V. – Svobodová, J. a kol. *Jazyk moderátorů Událostí, hlavního zpravodajského pořadu České televize*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2016. s. 20–43 (CD). ISBN 978-80-244-5125-1.

KOPEČKOVÁ, M. Mluvní vzory v televizním zpravodajství (analýza 2014). In: *Usta Ad Albim BOHEMICA*, ročník XIV, č. 1, 2014, ISSN 1802-825X. s. 54–61.

KONFERENCE

2020: 11th Brno International Conference of English, American and Canadian Studies

- *English Equivalents of Czech Aspectual Prefixes in Teaching Czech for Foreigners (poster)*

2019: 14th Annual Meeting of Slavic Linguistic Society (Potsdam, Německo)

- *The Vowel Articulation by Czech Radio and TV News Presenters: Its Development and Current State*

2018: Spisovná čeština a jazyková kultura

- *Vokálníky artikulace moderátorů českého rozhlasu*

2016: XXV. kolokvium mladých jazykovedcov (Častá-Papiernička, Slovensko)

- *Kvalita a kvantita vokálů v projevu moderátorů televizního zpravodajství*

2015–dosud: pravidelná aktivní účast na domácí konferenci Mezinárodní setkání mladých lingvistů

- *Nejčastější chyby ve výslovnosti u moderátorů hlavního televizního zpravodajství (analýza 2014)*
- *Mluvní tempo a jeho vliv na výslovnost u moderátorů zpravodajství ČT 1*
- *Výuka výslovnosti u cizinců – drill i zábava*
- *Analýza výslovnosti českých hlásek a hláskových spojení u mluvčích s mateřským jazykem islandštinou*

2015: The 10th Annual Meeting of the Slavic Linguistic Society (Heidelberg, Německo)

- *The Orthoepic norm in Czech TV News*

2015: XXIV. kolokvium mladých jazykovedcov (FF UK v Praze)

- *Mluvní vzory v českém televizním zpravodajství (vliv mluvního tempa na ostatní ortoepické jevy)*

2014: Studentská konference Škola, jazyk a literatura na počátku nového tisíciletí (PdF UJEP v Ústí nad Labem)

- *Mluvní vzory v televizním zpravodajství (analýza 2014)*